TRIBUNALENS DOM (andra avdelningen)

av den 3 mars 2011 *

I de förenade målen T-122/07–T-124/07,

Siemens AG Österreich, Wien (Österrike), och

VA Tech Transmission & Distribution GmbH & Co. KEG, Wien,

sökande i mål T-122/07,

Siemens Transmission & Distribution Ltd, Manchester (Förenade kungariket),

sökande i mål T-123/07,

* Rättegångsspråk: tyska.

Siemens Transmission & Distribution SA, Grenoble (Frankrike), och

Nuova Magrini Galileo SpA, Bergamo (Italien),

sökande i mål T-124/07,

företrädda av advokaterna H. Wollmann och F. Urlesberger,

mot

Europeiska kommissionen, inledningsvis företrädd av F. Arbault och O. Weber, därefter av X. Lewis och A. Antoniadis samt avslutningsvis av A. Antoniadis och R. Sauer, samtliga i egenskap av ombud,

svarande,

angående en talan om i första hand delvis ogiltigförklaring av kommissionens beslut K(2006) 6762 slutlig av den 24 januari 2007 om ett förfarande enligt artikel 81 EG och artikel 53 i EES-avtalet (ärende COMP/F/38.899 – Gasisolerade ställverk) och i andra hand nedsättning av de böter som sökandena ålagts,

meddelar

TRIBUNALEN (andra avdelningen)

sammansatt av ordföranden I. Pelikánová (referent) samt domarna K. Jürimäe och S. Soldevila Fragoso,

justitiesekreterare: handläggaren K. Andová,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 16 mars 2010,

följande

Dom

Bakgrund till tvisten

I – *Sökandena och VA Tech-koncernen*

1 Den 20 september 1998 förvärvade VA Technologie AG ett dotterbolag från Rolls-Royce, nämligen Reyrolle Ltd., som blev VA Tech Reyrolle Ltd och därefter Siemens Transmission & Distribution Ltd, sökanden i mål T-123/07 (nedan kallat Reyrolle). Den 13 mars 2001 förde VA Technologie, genom dess helägda bolag VA Tech Transmission & Distribution GmbH & Co. KEG, den andra sökanden i mål T-122/07 (nedan kallad KEG), över Reyrolle till det nystartade bolaget VA Tech Schneider High Voltage GmbH (nedan kallat VAS), i vilket det genom sitt dotterbolag innehade 60 procent av andelarna av kapitalet. Resterande andelar innehades av Schneider Electric SA. Sistnämnda företag hade tillskjutit sina dessförinnan helägda dotterbolag Schneider Electric High Voltage SA, som blev VA Tech Transmission & Distribution SA, den första sökanden i mål T-124/07 (nedan kallad SEHV), och Nuova Magrini Galileo SpA, den andra sökanden i mål T-124/07 (nedan kallad Magrini), till VAS. SEHV ansvarar sedan 1999 för flera av Schneider Electrics dotterbolags tidigare högspänningsverksamheter.

2 I oktober 2004 förvärvade VA Technologie, genom KEG, samtliga Schneider Electrics andelar av kapitalet i VAS.

3 År 2005 förvärvade Siemens AG ensam kontrollen över den koncern i vilken VA Technologie var moderbolag (nedan kallad VA Tech-koncernen) genom ett offentligt bud som lämnades av dess dotterbolag Siemens AG Österreich (nedan kallat Siemens Österreich), den första sökanden i mål T-122/07. Efter det att Siemens AG hade förvärvat kontrollen över VA Tech-koncernen slogs först VA Technologie och därefter VAS samman med Siemens Österreich.

II – *GIS och det administrativa förfarandet*

4 Gasisolerade ställverk (nedan kallade GIS) används för att kontrollera energiflödet i elnät. Det rör sig om tung elektrisk utrustning som används som en viktig komponent i driftsfärdiga elektriska transformatorstationer. Transformatorstationerna är reservkraftstationer som omvandlar elektrisk ström. Förutom transformatorn består transformatorstationerna av kontrollsystem, reläer, batterier, batteriladdare och ställverk. Ett ställverks funktion är att skydda transformatorn mot överbelastning och/eller att isolera en strömkrets och en bristfällig transformator.

5 Ställverken kan vara gas- eller luftisolerade eller en hybrid, när de två förstnämnda teknikerna kombineras. GIS säljs i hela världen som en integrerad del av driftsfärdiga transformatorstationer eller som en separat del som ska integreras i sådana transformatorstationer. Ställverken står för cirka 30–60 procent av transformatorstationernas totalpris.

6 Den 3 mars 2004 anmälde ABB Ltd till kommissionen att det förekom konkurrensbegränsande förfaranden inom GIS-sektorn och ansökte muntligen om immunitet mot böter i enlighet med kommissionens meddelande av den 19 februari 2002 om immunitet mot böter och nedsättning av böter i kartellärenden (EGT C 45, s. 3) (nedan kallat meddelandet om samarbete).

7 De förfaranden som anmäldes av ABB bestod i en världsomfattande samordning av försäljningen av GIS-projekt, som innebar uppdelning av marknader, tilldelning av kvoter, upprätthållande av respektive marknadsandelar, fördelning av GIS-projekt till därtill utpekade tillverkare och manipulering av förfarandena för anbudsgivning (uppgjord anbudsgivning) för att tilldela dessa tillverkare kontrakten, fastställande av priser genom komplexa avtal för GIS-projekt som inte fördelades, uppsägning av licensavtal med företag utanför kartellen och utbyte av känsliga affärsuppgifter.

8 ABB:s muntliga ansökan om immunitet mot böter kompletterades genom muntliga yttranden och skriftlig bevisning. Kommissionen beviljade ABB villkorlig immunitet mot böter den 25 april 2004.

9 På grundval av ABB:s förklaringar inledde kommissionen en utredning och genomförde, den 11 och den 12 maj 2004, inspektioner i lokalerna hos Areva T&D SA, Siemens AG, VA Tech-koncernen, Hitachi Ltd och Japan AE Power Systems Corp (nedan kallat JAEPS).

10 Den 30 juli 2004 överlämnade VA Tech-koncernen en promemoria och handlingar till kommissionen. Den 23 augusti 2004 ingav koncernen kompletterande förklaringar.

11 Den 20 april 2006 utfärdade kommissionen ett meddelande om invändningar som delgavs 20 bolag, däribland sökandena.

III – *Det angripna beslutet*

12 Den 24 januari 2007 antog kommissionen beslut K(2006) 6762 slutlig om ett förfarande enligt artikel 81 EG och artikel 53 i EES-avtalet (ärende COMP/F/38.899 – Gasisolerade ställverk) (nedan kallat det angripna beslutet). Sökandena delgavs beslutet den 7 eller den 8 februari 2007.

13 Det angripna beslutet sändes, förutom till sökandena och Schneider Electric, till ABB, Alstom, SA, Areva, SA, Areva T&D AG, Areva T&D Holding SA och Areva T&D SA (nedan gemensamt kallade bolagen i Arevakoncernen), Fuji Electric Holdings Co., Ltd och Fuji Electric Systems Co., Ltd (nedan gemensamt kallade Fuji), Hitachi Ltd och Hitachi Europe Ltd (nedan gemensamt kallade Hitachi), JAEPS, Mitsubishi Electric System Corp. (nedan kallat Melco), Siemens och Toshiba Corp.

14 Kommissionen påpekade, i skälen 113–123 i det angripna beslutet, att de olika företag som deltog i kartellen hade samordnat fördelningen av GIS-projekt i hela världen, med undantag av vissa marknader, enligt överenskomna regler. Syftet var bland annat att upprätthålla kvoter som i stor utsträckning avspeglade deras beräknade historiska marknadsandelar. Kommissionen preciserade att GIS-projekten fördelades på grundval av en samlad ”japansk” kvot och en samlad ”europeisk” kvot, som de japanska respektive europeiska tillverkarna därefter skulle fördela sinsemellan. Genom ett avtal som hade undertecknats i Wien den 15 april 1998 (nedan kallat GQ-avtalet) infördes bestämmelser som gjorde det möjligt att fördela GIS-projekt till antingen japanska eller europeiska tillverkare och att dra av deras värde från motsvarande kvot.

Kommissionen angav dessutom, i skälen 124–132 i det angripna beslutet, att de olika företag som deltog i kartellen hade ingått en muntlig överenskommelse (nedan kallad den gemensamma överenskommelsen), enligt vilken GIS-projekt i Japan, å ena sidan, och i länderna för de europeiska kartellmedlemmarna, å andra sidan, som gemensamt benämndes GIS-projektens ”hemländer”, förbehölls kartellens japanska och europeiska medlemmar. GIS-projekt i ”hemländerna” var inte föremål för informationsutbyte mellan de två grupperna och påverkade inte de respektive kvoterna.

15 GQ-avtalet innehöll även bestämmelser om utbyte av information som krävdes för att kartellen mellan de båda grupperna av tillverkare skulle fungera, varvid utbytet särskilt säkerställdes genom sekreterarna i nämnda grupper. I avtalet fanns också bestämmelser om manipulering av anbudsgivningen i fråga och om fastställande av priser för de GIS-projekt som inte kunde fördelas. Enligt villkoren i bilaga 2 till GQ-avtalet skulle avtalet tillämpas på hela världen, med undantag av Förenta staterna, Kanada, Japan och 17 länder i Västeuropa. Enligt den gemensamma överenskommelsen var GIS-projekt i europeiska länder som inte var ”hemländer” dessutom förbehållna den europeiska gruppen, eftersom de japanska tillverkarna hade förbundit sig att inte avge anbud för GIS-projekt i Europa.

16 Enligt kommissionen reglerades fördelningen av GIS-projekt mellan europeiska tillverkare av ett avtal, som också det hade undertecknats i Wien den 15 april 1988, benämnt ”E-Group Operation Agreement for GQ-Agreement” (E-gruppens avtal om genomförande av GQ-avtalet) (nedan kallat EQ-avtalet). Kommissionen påpekade att fördelningen av GIS-projekt i Europa följde samma regler och förfaranden som dem som gällde för fördelningen av GIS-projekt i andra länder. I synnerhet skulle GIS-projekt i Europa också anmälas, förtecknas, fördelas, anordnas eller tilldelas ett minimipris.

17 Kommissionen konstaterade, i skäl 142 i det angripna beslutet, att de olika kartellmedlemmarna, för ändamålen med kartellens organisation och funktion, identifierades i GQ-avtalet och i EQ-avtalet genom en kod bestående av siffror för de europeiska medlemmarna och bokstäver för de japanska medlemmarna. Från och med juli 2002 ersattes de ursprungliga koderna med nummer.

18 Kommissionen slog i artikel 1 p och t i det angripna beslutet fast att Siemens Österreich och KEG hade deltagit i överträdelsen under perioderna den 20 september 1998–13 december 2000 samt den 1 april 2002–11 maj 2004.

19 Kommissionen slog i artikel 1 m, q och r i det angripna beslutet fast att Reyrolle, SEHV och Magrini hade deltagit i överträdelsen mellan den 15 april 1988 och den 13 december 2000 samt mellan den 1 april 2002 och den 11 maj 2004.

20 För de överträdelser som konstaterades i artikel 1 i det angripna beslutet ålades Siemens Österreich och KEG, i artikel 2 l i det angripna beslutet, böter med 12 600 000 euro, för vars betalning de skulle svara solidariskt med Reyrolle.

21 För de överträdelser som konstaterades i artikel 1 i det angripna beslutet ålades Reyrolle i artikel 2 l i det angripna beslutet böter med 22 050 000 euro, varav 17 550 000 euro skulle betalas solidariskt med SEHV och Magrini, och 12 600 000 euro skulle betalas solidariskt med Siemens Österreich och KEG.

22 För de överträdelser som konstaterades i artikel 1 i det angripna beslutet ålades SEHV och Magrini, i artikel 2 k och l i det angripna beslutet, böter med 22 050 000 euro, varav 17 550 000 skulle betalas solidariskt med Reyrolle, och 4 500 000 euro skulle betalas solidariskt med Schneider Electric.

Förfarandet och parternas yrkanden

23 Sökandena väckte talan i förevarande tre mål genom ansökningar som inkom till förstainstansrättens kansli den 17 april 2007.

24 Kommissionen inkom med svaromål den 27 augusti 2007.

25 Sökandena ingav sina repliker den 22 oktober 2007.

26 Den 14 december 2007 ingav kommissionen sina dupliker.

27 Efter att ha hört parterna beslutade tribunalen den 20 januari 2010 att förena de förevarande målen vad gäller det muntliga förfarandet och domen, i enlighet med artikel 50 i tribunalens rättegångsregler.

28 Som en åtgärd för processledning, enligt artikel 64 i rättegångsreglerna, anmodade tribunalen parterna att besvara vissa skriftliga frågor. Sökandena och kommissionen besvarade frågorna inom den föreskrivna fristen.

29 Parterna utvecklade sin talan och svarade på tribunalens muntliga frågor vid förhandlingen den 16 mars 2010.

30 Vid förhandlingen den 16 mars 2010 lämnade SEHV och Magrini på tribunalens anmodan in en kopia av Tribunal de Commerce de Grenobles (Frankrike) dom av den 18 december 2009 i ett mål där vissa av sökandena var inblandade, som parterna gavs tillfälle att yttra sig över. På kommissionens ansökan beviljade tribunalen kommissionen en förlängd frist till den 26 mars 2010 för att inkomma med sitt skriftliga yttrande. Tribunalen har endast beaktat detta yttrande, som ingavs inom den föreskrivna fristen, i den mån det avser Tribunal de Commerce de Grenobles dom av den 18 december 2009.

31 Sökandena har yrkat att tribunalen ska

— ogiltigförklara artikel 1 i det angripna beslutet, i den del som Reyrolle, SEHV och Magrini anses ha åsidosatt artikel 81 EG och artikel 53 i avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (nedan kallat EES-avtalet) under perioden den 15 april 1988–13 december 2000 samt i den del som samtliga sökandena anses

ha åsidosatt nämnda bestämmelser under perioderna den 1 april 2002–9 oktober 2002 samt den 21 januari 2004–11 maj 2004,

— ogiltigförklara artikel 2 i det angripna beslutet, i den del sökandena berörs,

— alternativt, sätta ned de böter sökandena ålagts till ett belopp som inte överstiger 1 980 000 euro för Siemens Österreich och KEG, 1 100 000 euro för Reyrolle och Magrini samt 2 750 000 euro för SEHV, och

— förplikta kommissionen att ersätta rättegångskostnaderna.

32 Kommissionen har yrkat att tribunalen ska

— ogilla talan, och

— förplikta sökandena att ersätta rättegångskostnaderna.

Rättslig bedömning

I – *Yrkandena om ogiltigförklaring*

33 Sökandena har anfört två grunder till stöd för sina yrkanden om ogiltigförklaring. Den första grunden avser åsidosättande av artikel 81.1 EG, artikel 53.1 i EES-avtalet, samt artiklarna 23.2, 23.3 och 25 i rådets förordning nr 1/2003 av den 16 december 2002 om tillämpning av konkurrensreglerna i artiklarna 81 [EG] och 82 [EG] (EGT L 1, 2003, s. 1). Den andra grunden avser åsidosättande av rätten att yttra sig.

A – *Den första grunden: Åsidosättande av artikel 81 EG, artikel 53.1 i EES-avtalet och vissa bestämmelser i förordning nr 1/2003*

34 Sökandena har inom ramen för den första grunden gjort gällande att kommissionen när den fastställde böterna i flera avseenden åsidosatte artikel 81 EG, artikel 53 i EES-avtalet samt vissa bestämmelser i förordning nr 1/2003. Denna grund består av tre delar. Den första delgrunden avser att det saknas bevis för den påstådda överträdelsen. Den andra delgrunden avser en oriktig bedömning beträffande den påstådda överträdelsens varaktighet. Den tredje delgrunden avser att sökandena har ålagts orimligt höga böter. I målen T-123/07 och T-124/07 har Reyrolle, SEHV och Magrini även anfört en delgrund avseende att den påstådda överträdelsen är preskriberad vad gäller perioden före den 16 juli 1998.

1. Delgrunden avseende bristande bevis för den påstådda överträdelsen

a) Parternas argument

35 Sökandena har hävdat att kommissionen inte har styrkt förekomsten av en överträdelse av artikel 81 EG under perioden före den 13 december 2000. Enligt sökandena framgår det klart av bilaga 2 till GQ-avtalet att de europeiska marknaderna var undantagna från avtalets tillämpningsområde. Kommissionen kunde således inte av detta avtal dra slutsatsen att det förekom en konkurrensbegränsande samverkan i den mening som avses i artikel 81 EG, det vill säga ett avtal som hade till syfte eller resultat att hindra, begränsa eller snedvrida konkurrensen inom den gemensamma marknaden.

36 Vidare är det tveksamt huruvida förteckningen över GIS-projekt som åberopats i skäl 164 i det angripna beslutet har något bevisvärde. Kommissionen har för det första inte angett i vilket syfte förteckningen upprättats eller preciserat huruvida GIS-projekten som räknas upp där har varit föremål för avtal mellan parterna. För det andra visar förteckningen framför allt på avsaknaden av märkbara verkningar av sådana avtal på den gemensamma marknaden, eftersom endast elva av de totalt ungefär 1 620 GIS-projekten i förteckningen geografiskt sett berör den gemensamma marknaden.

37 Kommissionen har bestritt sökandenas argument.

b) Tribunalens bedömning

38 Det följer av det angripna beslutet, särskilt av skälen 124–163, att kommissionen ansåg att den konkurrensbegränsande samverkan som sökandena anklagats och bötfällts för grundade sig på den ”gemensamma överenskommelsen”, enligt vilken GIS-projekt i ”hemländerna” förbehölls kartellens japanska och europeiska medlemmar, skydd av så kallade ”hemmarknader” i Europa och uppdelning av marknaden i ”europeiska länder som inte var hemländer” mellan europeiska tillverkare genom uppgjorda anbudsinfordringar och avtal om priser. Enligt kommissionen var det genomförandet av den ”gemensamma överenskommelsen”, i vilket GQ-avtalet endast var en faktor, som resulterade i en konkurrensbegränsande samverkan som omfattade den gemensamma marknaden.

39 För att bevisa förekomsten och räckvidden av den ”gemensamma överenskommelsen” hänvisade kommissionen i det angripna beslutet till ett antal uppgifter, varav de viktigaste utgörs av förklaringarna från ABB, vittnet M., Fuji och Hitachi, samt vissa handlingar såsom GQ-avtalet och EQ-avtalet samt bilagorna till dessa, en förteckning som tillhandahållits av ABB över GIS-projekt som diskuterades inom kartellen, en odaterad handling som hittades i samband med kommissionens undersökningar av VA Tech-koncernens lokaler med rubriken ”Sammanfattning diskussion med JJC”, samt skriftväxling som ägde rum den 18 januari 1999 mellan VA Tech-koncernens anställda W., J. och B.

40 Sökandena har bestritt att det skett någon överträdelse av artikel 81 EG och artikel 53 i EES-avtalen med det enda argumentet att GQ-avtalet inte hade till syfte eller resultat att hindra, begränsa eller snedvrida konkurrensen inom den gemensamma marknaden och genom att bestrida bevisvärdet av förteckningen i skäl 164 i det angripna beslutet över GIS-projekt i Europa. Sökandena har däremot inte bestritt vare sig förekomsten av den ”gemensamma överenskommelsen” eller bevisvärdet av övriga uppgifter som nämns ovan i punkt 39, vilka kommissionen grundade sig på för

att konstatera att kartellen hade haft en sådan inverkan. Mot bakgrund av det stora antalet uppgifter som kommissionen grundade sig på i förevarande fall kan sökandena emellertid inte göra ett allmänt bestridande av att det skett en överträdelse av artikel 81 EG utan att specifikt ifrågasätta kommissionens föregående konstateranden och utan att bland annat utförligt ange på vilket sätt den bevisning som kommissionen åberopade inte kan godtas, är irrelevant eller saknar bevisvärde.

41 Även med beaktande av att ordalydelsen i GQ-avtalet uteslöt de flesta länderna i Europa från avtalets tillämpningsområde och bortsett från förteckningen i skäl 164 i det angripna beslutet över GIS-projekt i Europa, ska nämligen de bevis som åberopats av kommissionen anses vara tillräckliga för att visa räckvidden av den ”gemensamma överenskommelsen”.

42 För det första går det redan av kommissionens konstaterande att de europeiska kartellmedlemmarna diskuterade och sinsemellan fördelade GIS-projekt avseende den gemensamma marknaden och EES att fastställa att kartellen påverkade konkurrensen inom dessa områden. Det framgår vidare av det angripna beslutet att kommissionen även grundade sig på förklaringarna från ABB och M. samt från Fuji och Hitachi, bilaga 2 till EQ-avtalet, förteckningen i skäl 164 i det angripna beslutet över GIS-projekt i Europa, handlingen med rubriken ”Sammanfattning diskussion med JJC” och skriftväxlingen av den 18 januari 1999.

43 För det andra, såsom framgår av skälen 125–131 i det angripna beslutet, grundade sig kommissionens konstaterande att de europeiska och japanska tillverkarna globalt delade upp marknaden i fråga så att GIS-projekt i Japan förbehölls de japanska

tillverkarna och GIS-projekt i Europa i princip förbehölls europeiska tillverkare på förklaringarna från ABB och M., Fuji och Hitachi samt på bilaga 2 till EQ-avtalet.

44 För det tredje, såsom framgår av skälen 133–138 i det angripna beslutet, grundade sig kommissionens konstaterande att det förekom ett skydd av så kallade ”hemmarknader” i Europa, genom att GIS-projekt i de länder där de europeiska tillverkarna historiskt sett var närvarande helt förbehölls dessa och inte påverkade kvoterna enligt kartellen, på ABB:s och M:s förklaringar, handlingen med rubriken ”Sammanfattning diskussion med JJC” och skriftväxlingen av den 18 januari 1999.

45 Även om det antogs att sökandenas kritik avseende de två bevisuppgifter som ifrågasatts är grundad, inverkar detta inte på kommissionens konstaterande att samverkan hade till resultat att hindra, begränsa eller snedvrida konkurrensen inom den gemensamma marknaden och EES.

46 Talan kan följaktligen inte vinna bifall såvitt avser den första grundens första del.

2. Delgrunden avseende en oriktig bedömning beträffande den påstådda överträdelsens varaktighet

47 Sökandena har gjort gällande att det angripna beslutet är behäftat med oriktiga bedömningar beträffande överträdelsens varaktighet, vilket har medfört att den på ett otillbörligt sätt förlängts. Dessa fel hänför sig för det första till datumet då sökandena upphörde att delta i överträdelsen, för det andra till datumet då företaget som bildades av bolagen i VA Tech-koncernen (nedan kallat VA Tech-företaget) återupptog

sitt deltagande i överträdelsen och för det tredje till datumet för överträdelsens upphörande.

a) Datumet då sökandena upphörde att delta i överträdelsen

Parternas argument

48 Sökandena har subsidiärt, i förhållande till den första delgrunden avseende bristande bevisning för den påstådda överträdelsen av artikel 81 EG och artikel 53 i EES-avtalet, anfört att kommissionen felaktigt konstaterade att sökandenas deltagande i överträdelsen hade upphört den 13 december 2000, då det organiserades en fest i Ville-d'Avray (Frankrike) för att fira det påstådda upplösandet av kartellen som övriga kartelldeltagare hade låtit påskina. Kommissionen borde i stället ha fastställt att sökandenas deltagande upphörde den 16 juli 1998, då det sista GIS-projektet i Europa som nämns i skäl 164 i det angripna beslutet diskuterades, eller senast den 12 oktober 2000, då ett möte hölls i Zürich (Schweiz), vid vilket de informerades om det påstådda upplösandet av kartellen.

49 Kommissionen har bestritt sökandenas argument.

Tribunalens bedömning

50 Det ska inledningsvis erinras om att det inte har ifrågasatts att Reyrolle, SEHV och Magrini faktiskt upphörde att delta i kartellen. Däremot är parterna oense om det exakta datumet för detta avbrott. Sökandena har bestritt att de deltog i kartellen efter den 16 juli 1998 eller senast efter den 12 oktober 2000. Kommissionen har hävdat att Reyrolle, SEHV och Magrini inte upphörde att delta i kartellen förrän vid ”avskedsfesten” den 13 december 2000.

51 Denna oenighet väcker frågan vem som bär bevisbördan i detta avseende. Sökandena anser att det ankom på kommissionen att bevisa hur länge överträdelsen pågick, medan kommissionen har hävdat att så snart den har styrkt förekomsten av en olaglig kartell, ska denna anses ha fortgått till dess upplösande bevisas, och att sådan bevisning ska förebringas av det företag som har deltagit i kartellen.

52 Det ska härvid erinras om att det enligt fast rättspraxis åligger den part eller myndighet som gör gällande att konkurrensreglerna åsidosatts att förebringa bevisning genom att styrka att omständigheter föreligger som utgör rekvisit för en överträdelse. Det åligger vidare det företag som åberopar rätten till försvar, då överträdelse kan konstateras, att visa att villkoren för att tillämpa ett sådant försvar är uppfyllda, varför denna myndighet alltså bör tillgripa andra bevismedel (förstainstansrättens dom av den 16 november 2006 i mål T-120/04, Peróxidos Orgánicos mot kommissionen, REG 2006, s. II-4441, punkt 50; se även, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 17 december 1998 i mål C-185/95 P, Baustahlgewebe mot kommissionen, REG 1998, s. I-8417, punkt 58, och av den 7 januari 2004 i de förenade målen C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P och C-219/00 P, Aalborg Portland m.fl. mot kommissionen, REG 2004, s. I-123, punkt 78).

53 Principen att kommissionen ska styrka att samtliga omständigheter föreligger som utgör rekvisit för en överträdelse, inklusive dess varaktighet (se, för ett liknande resonemang, förstainstansrättens dom av den 7 juli 1994 i mål T-43/92, Dunlop Slazenger mot kommissionen, REG 1994, s. II-441, punkt 79, av den 13 december 2001 i mål T-48/98, Acerinox mot kommissionen, REG 2001, s. II-3859, punkt 55, och av den 29 november 2005 i mål T-62/02, Union Pigments mot kommissionen, REG 2005, s. II-5057, punkt 36), och som kan inverka på den slutliga bedömningen av hur allvarlig överträdelsen är påverkas inte i förevarande fall av att sökandena i målen T-123/07 och T-124/07 har åberopat en grund avseende preskription som de sistnämnda i princip har bevisbördan för.

54 När en sådan grund åberopas är det nämligen uppenbart att överträdelsens varaktighet och vilken dag denna upphörde måste fastställas. Dessa omständigheter i sig gör det emellertid inte befogat att överföra bevisbördan i detta avseende till sökandena, till deras förfång. För det första utgör överträdelsens varaktighet, ett begrepp som förutsätter att den dag denna upphörde måste vara känd, en av de huvudsakliga omständigheterna för överträdelsen, och bevisbördan för detta åvilar kommissionen, oberoende av att den omständigheten att detta bestritts även utgör en del av grunden avseende preskription. Denna slutsats är vidare befogad mot bakgrund av att den omständigheten att preskription enligt bestämmelserna i förordning nr 1/2003 inte inträtt med avseende på kommissionens förfarande är ett objektivt rättsligt kriterium som följer av rättssäkerhetsprincipen (se, för ett liknande resonemang, förstainstansrättens dom av den 6 oktober 2005 i de förenade målen T-22/02 och T-23/02, Sumitomo Chemical och Sumika Fine Chemicals mot kommissionen, REG 2005, s. II-4065, punkterna 80–82) och som därför är ett villkor för giltigheten hos varje beslut om sanktionsåtgärder. Det åligger kommissionen att iaktta denna princip även om företaget inte åberopar någon grund i detta avseende (domen i det ovan i punkt 52 nämnda målet Peróxidos Orgánicos mot kommissionen, punkt 52).

55 Det ska dock preciseras att fördelningen av bevisbördan kan variera, eftersom de faktiska omständigheter som en part åberopar kan vara sådana att motparten tvingas lämna en förklaring eller en motivering, vid äventyr av att bevisbördan kan anses ha uppfyllts (domen i det ovan i punkt 52 nämnda målet Peróxidos Orgánicos mot kommissionen, punkt 53; se även, för ett liknande resonemang, domen i de ovan i punkt 52

nämnda förenade målen Aalborg Portland m.fl. mot kommissionen, punkt 79). När kommissionen såsom i förevarande fall har styrkt att det föreligger ett avtal, ankommer det på de deltagande företagen att visa att man har tagit avstånd från det, och av denna bevisning måste det framgå att företagen har uttryckt sin vilja att ställa sig utanför avtalet på ett tydligt sätt, så att detta har framgått för de övriga deltagande företagen (förstainstansrättens dom av den 27 september 2006 i mål T-168/01, GlaxoSmithKline Services mot kommissionen, REG 2006, s. II-2969, punkt 86; se även, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 6 januari 2004 i de förenade målen C-2/01 P och C-3/01 P, BAI och kommissionen mot Bayer, REG 2004, s. I-23, punkt 63, och domen i de ovan i punkt 52 nämnda förenade målen Aalborg Portland m.fl. mot kommissionen, punkterna 81–84).

56 Tribunalen ska mot bakgrund av dessa principer kontrollera huruvida kommissionen kunde konstatera att sökandenas deltagande i kartellen hade upphört den 13 december 2000.

57 Det följer i förevarande fall av skälen 188–190 och 297 i det angripna beslutet att kommissionen i detta avseende grundade sig på förklaringarna från ABB, Areva och Schneider Electric. ABB förklarade att företaget hade kommit överens med Alstom om att utesluta sökandena från kartellen på grund av deras relativt höga kvot i förhållande till deras produktionskapacitet. I detta syfte organiserades ett möte den 13 december 2000 i Ville-d'Avray, varigenom den konkurrensbegränsande samverkan påstods avslutad. Samverkan fortsatte emellertid mellan ABB, Alstom, Fuji, Melco och Toshiba. Kommissionen har vidare angett att Areva och Schneider Electric bekräftade att detta möte hade ägt rum i slutet av november eller i början av december 2000. Areva har dock bestritt uppfattningen att syftet med detta möte var att utesluta deltagare från kartellen.

58 Sökandena har bestritt att deras deltagande i kartellen upphörde den 13 december 2000 och har härvid anfört två argument. De har för det första gjort gällande att datumet för upphörandet ska fastställas till den 16 juli 1998 då det sista GIS-projektet i Europa som anges i skäl 164 i det angripna beslutet diskuterades. De har för det

andra, liksom inom ramen för förfarandet vid kommissionen, hävdat att det beslutades att kartellen skulle upplösas den 12 oktober 2000 vid ett möte i Zürich och att mötet den 13 december 2000 endast var en ”avskedsfest” och att samverkan inte fortgick mellan dessa datum.

59 Vad gäller det första argumentet ska det erinras om att, såsom har redogjorts för ovan i punkterna 41–45, förekomsten av den ”gemensamma överenskommelsen” som lagts sökandena till last i det angripna beslutet ska anses styrkt även om det bortses från förteckningen över GIS-projekt i Europa i skäl 164 i det angripna beslutet. Den omständigheten att den sista diskussionen rörande ett GIS-projekt i denna förteckning ägde rum den 16 juli 1998 utgör följaktligen inte bevis för att kartellen upphörde att existera eller att sökandena upphörde att delta i kartellen detta datum. Sökandena kan följaktligen inte vinna framgång med detta argument.

60 Vad gäller det andra argumentet framgår det av den rättspraxis som det hänvisats till i punkt 55 ovan att när kommissionen såsom i förevarande fall har styrkt att det föreligger ett avtal ankommer det på de deltagande företagen att visa att man har tagit avstånd från det, och av denna bevisning måste det framgå att företagen har uttryckt sin vilja att ställa sig utanför avtalet på ett tydligt sätt, så att detta framgår för de övriga deltagande företagen.

61 Sökandena har förvisso rätt i sin bedömning att en situation där en kartelldeltagare utmanövreras från kartellen genom en hemlig överenskommelse mellan övriga kartelldeltagare under förevändning att nämnda kartell har upplösts är att likställa med ett sådant uttryckligt avståndstagande. Eftersom kommissionen bevisat förekomsten av den ”gemensamma överenskommelsen” är det dock sökandena som har bevisbördan för att de andra deltagarna fått dem att tro att kartellen hade upplösts. Vidare, även om det antogs att kartellens upphörande inte tillkännagavs som någon ”överraskning” vid mötet den 13 december 2000, utan en viss tid dessförinnan, understöds

den 12 oktober 2000 som sökandena angett som datum inte av någon bevisning. I avsaknad av bevisning för vilket datum sökandena faktiskt uteslöts från kartellen, hade kommissionen således rätt att fastställa den 13 december 2000 som det datum då deras deltagande i kartellen upphörde, utan att för den skull vara skyldig att bevisa att olagliga avtal slöts just detta datum.

62 Följaktligen kan sökandena inte vinna framgång med sin anmärkning avseende datumet då de upphörde att delta i överträdelsen.

b) Datumet då VA Tech-företaget återupptog sitt deltagande i överträdelsen

Parternas argument

63 Sökandena anser att det var fel av kommissionen att konstatera att VA Tech-företaget återupptog sitt deltagande i överträdelsen, genom VAS, den 1 april 2002. Enligt sökandena hade VA Tech-företaget, även om det redan från och med sommaren 2002 informerats om kartellens återupptagande, ännu inte återupptagit sitt deltagande vid denna tidpunkt. VA Tech-företaget återupptog inte sitt deltagande förrän den 9 oktober 2002, vid mötet i Paris (Frankrike) där vissa av dess företrädare deltog. Sökandena har hävdat att deras egna förklaringar härvid stöds av andra uppgifter i akten. Bland annat företräddes VA Tech-företaget inte vid mötet i Frankfurt (Tyskland) den 10 juli 2002. Det deltog inte heller i några avtal eller någon samordning avseende

GIS-projekt som skulle genomföras under perioden april–oktober 2002. Under alla omständigheter är kommissionens fastställande av tidpunkten för när överträdelsen återupptogs inkonsekvent, eftersom kommissionen i Hitachis fall valde att beakta det datum då bolaget för första gången deltog i ett multilateralt möte.

64 Kommissionen har tillbakavisat sökandenas argument.

Tribunalens bedömning

65 Såsom framgår av skälen 199, 203, 204 och 441 i det angripna beslutet grundade kommissionen i huvudsak sin slutsats att VA Tech-företaget hade återupptagit sitt deltagande i kartellen senast den 1 april 2002 på uppgifterna i ABB:s svar på meddelandet om invändningar. ABB förklarade däri att vittnet M. hade erinrat sig att VA Tech-företaget, efter att ha utträtt år 2000, hade återupptagit sitt deltagande i kartellen det första kvartalet år 2002. I avsaknad av ett exakt datum fastställde kommissionen den 1 april 2002 såsom det för det ifrågavarande företaget mest förmånliga datumet. Enligt kommissionen är ABB:s förklaring mycket trovärdig, eftersom det endast var genom detta bolag som kommissionen fick kännedom om att VA Tech-företaget hade avbrutit sitt deltagande i kartellen under en viss tid. I meddelandet om invändningar utgick kommissionen från att VA Tech-företaget hade deltagit i kartellen utan avbrott. Kommissionen anser vidare att nämnda förklaring stöds av handskrivna anteckningar från Z., en anställd inom VA Tech-koncernen, vilka hittades vid inspektioner på plats i koncernens lokaler i april 2004.

66 Vad gäller Z.:s anteckningar, hänvisas det i skäl 204 i det angripna beslutet till tre sidor som enligt kommissionen inkluderar spörsmål avseende VA Tech-koncernens intresse för ett GIS-projekt i Ravenna (Italien) och de eventuella möjligheterna att fastställa en prisnivå, diskussioner med japanska tillverkare, ett möte som planerats i juli månad för att diskutera GIS-projekt samt hur diskussionerna i slutet av augusti 2002 framskridit. Dessa sidors innehåll återges på sidorna 2014, 2018 och 2024 i akten för förfarandet vid kommissionen.

67 Det ska härvid påpekas att Z.:s anteckningar i stort saknar datumangivelser, både avseende när anteckningarna gjorts och när de omständigheter som det hänvisas till däri inträffat. För övrigt är det inte möjligt att dra några slutsatser utifrån sidornas följdordning i akten för förfarandet vid kommissionen, eftersom det är uppenbart att ordningen för vissa sidor har ändrats i förhållande till den kronologiska ordningen för deras upprättande. I synnerhet har de sidor vars innehåll återges på sidorna 2014 och 2015 i akten för förfarandet vid kommissionen placerats i omvänd ordning, vilket framgår av sidan 2014, som syns till höger om sidan 2015, och av sidan 2016, som innehåller ett protokoll från ett styrelsemöte av den 27 juni 2002 och som således gav daterad information och inte kan ha följt direkt på sidan 2014, eftersom det rör sig om två högersidor.

68 De enda tillförlitliga uppgifterna rörande tidpunkten för när Z.:s anteckningar upprättades är de som går att härleda ur de få angivelser med datumhänvisningar och som finns på samma sida som de uppgifter som åberopats av kommissionen.

69 För det första ska det konstateras att det varken av de utdrag ur Z.:s anteckningar som citerats i det angripna beslutet eller de utdrag som kommissionen har hänvisat till i sitt svar på tribunalens skriftliga frågor går att dra slutsatsen att VA Tech-företaget återupptog sitt deltagande i kartellen den 1 april 2002. Även om sökandena inte

har bestritt att nämnda anteckningar upprättades år 2002, finns nämligen inte den 1 april uttryckligen omnämnt och detta datum går inte heller att härleda av innehållet i anteckningarna.

70 För det andra ska det påpekas att akten för förfarandet vid kommissionen bland annat innehåller angivelserna ”discuter package avec Jap. Ils ont pris une série d’[i]nitiatives” (diskutera package med Jap. De har tagit en rad initiativ) och ”en pratique réserver 1 date 1er juillet pour discuter 1 package Gd Export avec Jap.” (i praktiken boka ett datum 1 juli för att diskutera 1 package Gd Export med Jap.). Av dessa angivelser kan man sluta sig till att anteckningarna där de ingår upprättades före den 1 juli 2002 och således senast i juni 2002. I avsaknad av ett exakt datum, ska följaktligen den 1 juli 2002, i enlighet med principen *in dubio pro reo*, anses utgöra det datum då VA Tech-företaget återupptog sitt deltagande i kartellen.

71 För det tredje, vad avser föremålet för tillverkarnas samordning, ska det erinras om att kommissionen i det angripna beslutet konstaterade att under överträdelsens andra fas så diskuterades GIS-projekt inte längre enskilt, utan ”paketvis”. Sökandena har inte bestritt detta. Sökandena har inte heller bestritt att kartellen under den andra fasen avsåg GIS-projekt inom EES. Den del av den första grunden varigenom sökandena har bestritt att kartellen hade några verkningar inom den gemensamma marknaden avser nämligen endast den första fasen av deras deltagande. Den omständigheten att de ovan i punkt 70 nämnda anteckningarna inte hänvisar till något GIS-projekt inom EES påverkar följaktligen inte det faktum att sökandena, från och med att de återupptog deltagandet i kartellen år 2002, deltog i diskussioner avseende GIS-projekt inom EES.

72 Tribunalen finner följaktligen att sökandenas anmärkning att det var fel av kommissionen att konstatera att sökandena hade återupptagit deltagandet i kartellen redan den 1 april är riktig.

c) Datumet för överträdelsens upphörande

Parternas argument

73 Sökandena har gjort gällande att det var fel av kommissionen att konstatera att överträdelsen slutgiltigt upphörde först den 11 maj 2004, och inte senast den 21 januari 2004, då det sista mötet vid vilket GIS-projekt diskuterades ägde rum utan att något avtal kunde ingås. Eftersom samordningssystemet därefter började rasa samman behandlade mötena endast spörsmål avseende huruvida samverkan skulle fortsätta och vissa andra frågor som faller utanför konkurrensrätten.

74 Kommissionen har avvisat påståendet att kartellen upphörde senast den 21 januari 2004 och inte den 11 maj 2004. Enligt kommissionen fortsatte den konkurrensbegränsande samverkan efter den 21 januari 2004, eftersom ABB avbröt sitt deltagande först i februari 2004. Avtalen hade åtminstone verkningar fram till det möte som följde på ABB:s utträde.

Tribunalens bedömning

75 För det första ska det erinras om att det enligt fast rättspraxis följer av själva texten i artikel 81.1 EG att avtal mellan företag är förbjudna oberoende av deras inverkan om de har ett konkurrensbegränsande syfte (domstolens dom av den 8 juli 1999 i mål C-49/92 P, kommissionen mot Anic Partecipazioni, REG 1999, s. I-4125, punkt 123, och förstainstansrättens dom av den 8 juli 2004 i de förenade målen T-67/00, T-68/00, T-71/00

och T-78/00, JFE Engineering mot kommissionen, REG 2004, s. II-2501, punkt 181). Det krävs följaktligen inte att de faktiska konkurrensbegränsande verkningarna visas när det konkurrensbegränsande syftet med det påtalade beteendet har styrkts (se förstainstansrättens dom av den 6 juli 2000 i mål T-62/98, Volkswagen mot kommissionen, REG 2000, s. II-2707, punkt 178 och där angiven rättspraxis).

76 I förevarande fall grundade sig kommissionen i huvudsak på avtalens och de samordnade förfarandenas konkurrensbegränsande syfte som anges i artikel 1 i det angripna beslutet. Kommissionen konstaterade inledningsvis, i skälen 303 och 304 i det angripna beslutet, att samtliga avtal och/eller samordnade förfaranden som beskrivits syftade till att begränsa konkurrensen i den mening som avses i artikel 81 EG och i artikel 53 i EES-avtalet. Kommissionen fann att det under sådana omständigheter med avseende på tillämpningen av dessa bestämmelser var onödigt att beakta de konkreta verkningarna av ett avtal. Kommissionen tillade i skäl 308 i nämnda beslut att genomförandet av ett sådant slags avtal som beskrivits, på grund av dess art, ger upphov till en betydande snedvridning av konkurrensen. Kommissionen bekräftade på samma sätt vad gäller fastställandet av böterna, uttryckligen i skäl 477 i det angripna beslutet, att den inte grundade sig på några specifika verkningar vid fastställandet av hur allvarlig överträdelsen var.

77 För det andra, liksom kommissionen angav i skäl 215 i det angripna beslutet på grundval av VA Tech-koncernens uttalanden, avsåg kommunikationen och mötena efter ABB:s utträde bland annat informationsutbyte avseende pågående förfaranden för anbudsinfordringar, marknadsställningen för aktörer utanför kartellen, huruvida kontakterna skulle upprätthållas eller upphöra samt säkerhetsfrågor. Dessa diskussionsämnen visar att kartellens kvarstående medlemmar, även om de inte lyckades nå någon överenskommelse avseende konkreta projekt, hade för avsikt att fortsätta den konkurrensbegränsande samverkan i framtiden eller, åtminstone inte hade fattat något beslut om att avsluta denna.

78 Denna tolkning av de faktiska omständigheterna påverkas inte av Hitachis förklaringar, som sökandena åberopat, avseende tidpunkten för när den konkurrensbegränsande samverkan upphörde. Enligt sökandena förklarade Hitachi avseende mötet den 21 januari 2004 att ”[p]arterna [hade] avvisat samtliga förslag” och att ”mötet [därefter hade] avslutats”. I en annan förklaring drog samma företag därav slutsatsen att ”[d]et nya systemet [hade] börjat rasa samman i januari 2004, när det sista arbetsmötet vid vilket ABB [hade deltagit] ägde rum”.

79 För det första betyder inte den omständigheten att det inte kom till stånd något avtal avseende de GIS-projekt som diskuterats vid mötet den 21 januari 2004 att kartellen upphörde att existera vid denna tidpunkt, även om Hitachi i efterhand bedömde att detta misslyckande kan ha utgjort utgångspunkten för ”kartellens sammanbrott”. De frågor som diskuterades under följande möten, vilka inte har bestritts av sökandena, vittnar nämligen om en vilja att fortsätta samverkan utan ABB. Vad för det andra gäller Hitachis uppfattning att kartellen hade börjat rasa samman i januari 2004, bekräftar denna endast, om så är nödvändigt, att ”kartellens sammanbrott” ännu inte hade inträffat i januari 2004.

80 Under dessa omständigheter var det, för att kunna dra slutsatsen att den konkurrensbegränsande samverkan fortsatte efter detta datum, inte nödvändigt att kommissionen bevisade att det ingåtts nya avtal avseende konkreta GIS-projekt vid de möten som ägde rum efter den 21 januari 2004.

81 Sökandena har följaktligen inte visat att kommissionen gjorde en oriktig bedömning när den fastställde att den konkurrensbegränsande samverkan upphörde den 11 maj 2004. Anmärkningen om en sådan oriktig bedömning ska följaktligen underkännas.

82 Artikel 1 i det angripna beslutet ska följaktligen ogiltigförklaras i den del kommissionen konstaterade att sökandena hade begått en överträdelse mellan den 1 april och den 30 juni 2002. I övrigt kan sökandena inte vinna framgång med den första grundens första del, som avser en oriktig bedömning beträffande överträdelsens varaktighet.

3. Delgrunden avseende att preskription inträtt i fråga om den påstådda överträdelsen vad gäller perioden före den 16 juli 1998

a) Parternas argument

83 Reyrolle, SEHV och Magrini anser att perioden före den 16 juli 1998 omfattas av preskription för åläggande av sanktioner. Enligt dessa företag ska höjningen av utgångsbeloppet för böterna, för överträdelsens varaktighet, sättas ned till 10 procent, eftersom preskriptionstiden på fem år ska räknas från den 16 juli 1998 och de endast deltog i det nya systemet under ett år och tre månader.

84 Reyrolle, SEHV och Magrini har tillagt att kommissionens ståndpunkt att överträdelsen var fortlöpande är felaktig i fråga om dessa, eftersom villkoren i rättspraxis, det vill säga att det objektivt sett inte skett något avbrott i överträdelsen och subjektivt sett att en generell avsikt ligger till grund för de ifrågavarande företagens beteenden, inte är uppfyllda.

85 Kommissionen har bestritt dessa argument.

b) Tribunalens bedömning

86 I artikel 25.1 b i förordning nr 1/2003 fastställs en preskriptionstid på fem år vid överträdelser av det slag som sökandena anklagats för. Enligt artikel 25.3 första meningen i förordningen ska preskriptionstiden avbrytas av åtgärder som vidtas av kommissionen i syfte att undersöka eller ingripa mot överträdelsen.

87 Den i förevarande fall åberopade preskriptionsinvändningen avseende första fasen av den överträdelse som Reyrolle, SEHV och Magrini anklagats för förutsätter att två kumulativa villkor är uppfyllda. För det första ska den första fasen av överträdelsen ha upphört senast den 10 maj 1999, det vill säga fem år före dagen för kommissionens kontroller på plats den 11 och den 12 maj 2004. För det andra ska de två faserna av överträdelsen som de anklagas för inte ingå i en enda, fortlöpande överträdelse i den mening som avses i artikel 25.2 i förordning nr 1/2003. I ett sådant fall ska preskriptionstiden nämligen räknas först från och med den dag då överträdelsen upphörde.

88 Såsom angetts i punkterna 57–62 ovan fastställde kommissionen med rätta i det angripna beslutet att den första fasen av överträdelsen som Reyrolle, SEHV och Magrini anklagats för upphörde först den 13 december 2000, det vill säga efter den 10 maj 1999. Preskriptionsinvändningen kan följaktligen inte bifallas.

89 Under alla omständigheter är inte heller det andra villkoret, som anges i punkt 87 ovan, uppfyllt. Kommissionen konstaterade nämligen med rätta att den kartell som Reyrolle, SEHV och Magrini deltog i år 2002 i huvudsak var samma kartell som de hade deltagit i fram till år 2000.

90 Unionsdomstolarna har identifierat flera kriterier som är relevanta vid bedömningen av huruvida en enda överträdelse ska anses föreligga, inklusive de aktuella förfarandenas gemensamma syften (se, för ett liknande resonemang domstolens dom av den 21 september 2006 i mål C-113/04 P, Technische Unie mot kommissionen, REG 2006, s. I-8831, punkterna 170 och 171, samt förstainstansrättens dom av den 20 mars 2002 i mål T-21/99, Dansk Rørindustri mot kommissionen, REG 2002, s. II-1681, punkt 67, och av den 27 september 2006 i mål T-43/02, Jungbunzlauer mot kommissionen, REG 2006, s. II-3435, punkt 312), huruvida de berörda varorna eller tjänsterna är identiska (se, för ett liknande resonemang, förstainstansrättens dom av den 15 juni 2005 i de förenade målen T-71/03, T-74/03, T-87/03 och T-91/03, Tokai Carbon m.fl. mot kommissionen, REG 2005, ej publicerad i rättsfallssamlingen, punkterna 118, 119 och 124, samt domen i det ovannämnda målet Jungbunzlauer mot kommissionen, punkt 312), huruvida det är samma företag som har deltagit (domen i det ovannämnda målet Jungbunzlauer mot kommissionen, punkt 312) och huruvida sättet för genomförande är identiskt (domen i det ovannämnda målet Dansk Rørindustri mot kommissionen, punkt 68). Andra relevanta kriterier utgörs av huruvida samma fysiska personer har varit inblandade för företagens räkning och huruvida det geografiska tillämpningsområdet för de ifrågavarande förfarandena är identiskt.

91 I förevarande fall kan man av samtliga ovan nämnda kriterier dra slutsatsen att den kartell som Reyrolle, SEHV och Magrini deltog i år 2002 i allt väsentligt var samma kartell som företagen hade deltagit i fram till år 2000.

92 För det första eftersträvades samma syfte under de båda perioderna i fråga, bestående i att stabilisera kartellmedlemmarnas marknadsandelar, att dela upp den globala marknaden mellan japanska och europeiska tillverkare – bland annat genom att de europeiska marknaderna förbehölls de sistnämnda – och att undvika prisfall.

93 För det andra är kartellens funktionssätt i stort sett oförändrat, även om det gradvis har förändrats under åren, bland annat i förhållande till det minskade antalet deltagande företag till följd av konsolideringen inom sektorn och den tekniska utvecklingen av kommunikationsmedel. Såsom kommissionen har angett i skäl 280 i det angripna beslutet inföll dessa ändringar inte vid någon särskild tidpunkt mellan åren 2000 och 2002, utan allteftersom. De påverkade inte heller de huvudsakliga

principerna för kartellens funktion, det vill säga fördelningen av GIS-projekt mellan kartellmedlemmarna på grundval av de kvoter som de hade fastställt och genom uppgjorda anbudsinfordringar samt fastställandet av minimipriser för GIS-projekt som inte hade fördelats.

94 Kommissionens utförliga konstateranden avseende kartellens funktionssätt, som inte i detalj bestritts av sökandena, vederläggs inte av det generella och föga detaljerade påståendet att ”samordningen från och med år 2002 skedde enligt ett helt nytt system”, såsom bland annat förklaringarna från ABB:s anställda ger vid handen. I de avsnitt som sökandena i målen T-123/07 och T-124/07 citerade lösryckta ur deras sammanhang, angav den ifrågavarande anställde Wi. i huvudsak att hans överordnade vid tidpunkten för omständigheterna hade förtigit den verkliga omfattningen av ”samarbetet” med de andra GIS-tillverkarna och att den konkurrensbegränsande samverkan, såsom den såg ut från år 2002, var en fortsättning av samverkans tidigare fas.

95 För det tredje avsåg kartellen samma marknad under de två perioderna i fråga, det vill säga marknaden för GIS-projekt i form av reservdelar eller driftsfärdiga transformatorstationer.

96 För de fjärde, med beaktande av den konsolidering som ägde rum inom GIS-sektorn under denna period och med beaktande av, som enda undantag, det tillfälliga avbrottet från Siemens, VA Tech-företaget och Hitachi, var det i stort sett samma företag och bolag som dessa utgjordes av som deltog i den konkurrensbegränsande samverkan under hela den period som samverkan pågick 1988–2004.

97 För det femte företräddes de olika företagen i kartellen i stort sett av samma personer år 2000 och år 2002, bortsett från vissa normala personalförändringar inom varje företag. Företrädarnas personliga kontinuitet bekräftas av de olika förteckningarna över möten som ingår i handlingarna i målet, särskilt den i bilaga I till det angripna beslutet samt förteckningen i bilaga II till det angripna beslutet över medarbetarna i de företag som var aktiva inom kartellen.

98 För det sjätte var kartellens geografiska tillämpningsområde detsamma år 2000 som under perioden 2002–2004. Tillämpningsområdet utvidgades lite efter år 1988 på grund av att marknaderna i Central- och Östeuropa blev tillgängliga för kartellmedlemmarna.

99 Vidare visar den omständigheten, som kommissionen har understrukit och vilken inte har bestritts av sökandena i målen T-123/07 och T-124/07, att de andra medlemmarna i kartellen fortsatte samverkan utan de företag som tillfälligt avbröt sitt deltagande och att samma överträdelse således objektivt sett fortlöpte att det var fråga om en och samma kartell.

100 Slutligen, vad gäller den subjektiva faktorn, är det tillräckligt att Reyrolle, SEHV och Magrini, när VA Tech-företaget återupptog sitt deltagande i kartellen, var medvetna om att de deltog i samma kartell som tidigare. I detta avseende ska det påpekas att vissa av de anställda som företrädde VA Tech-företaget i kartellen från år 2002 hade chefsbefattningar inom de bolag som ingick i denna koncern redan innan nämnda bolag drog sig ur samverkan år 2000. Z., V., C., B. och W., som finns med på listan över deltagare vid de olika mötena från och med oktober 2002 (se bilaga I till det angripna beslutet), arbetade redan för Reyrolle, SEHV, Magrini och Schneider Electric före år 2000 (se bilaga II till det angripna beslutet). Reyrolle, SEHV och Magrini kan följaktligen inte ha varit omedvetna om att de faktorer som avgör att det rör sig om en enda kartell var desamma. Tvärtemot vad sökandena i målen T-123/07 och T-124/07

har gjort gällande utesluter inte den omständigheten att de missleddes år 2000, såvitt de andra deltagarna i kartellen lät förstå att den hade upplösts, en subjektiv faktor. Det är nämligen inte deras kännedom år 2000 som är avgörande i detta avseende, utan deras kännedom när de återupptog deltagandet i kartellen.

101 Följaktligen ska den preskriptionsinvändning som Reyrolle, SEHV och Magrini gjort under alla omständigheter underkännas med anledning av att de två faserna av överträdelsen som företagen anklagats för ingick i en enda, fortlöpande överträdelse.

102 Sammanfattningsvis kan talan följaktligen inte vinna bifall såvitt avser den delen av den första grunden som avser att preskription inträtt i fråga om den första fasen av Reyrolles, SEHV:s och Magrinis medverkan i den påtalade överträdelsen.

4. Delgrunden avseende åläggande av orimligt höga böter

103 Sökandena har till stöd för denna delgrund anfört flera anmärkningar. Den första anmärkningen avser att taket på 10 procent av omsättningen har överskridits vad gäller Reyrolle, SEHV och Magrini. Den andra anmärkningen avser underlåtenhet att beakta situationen i det enskilda fallet för dessa bolag. Den tredje anmärkningen avser att Siemens Österreich och KEG ålagts orimligt höga böter i förhållande till de böter som Reyrolle ålagts. Den fjärde anmärkningen avser ett obegripligt fastställande av solidariskt ansvar mellan de olika sökandena. Den femte anmärkningen avser att kommissionen felaktigt höll Reyrolle ansvarigt utöver dess moderbolag. Den sjätte

anmärkningen avser att principen *ne bis in idem* har åsidosatts vad gäller Siemens Österreich och KEG. Den sjunde anmärkningen avser utebliven nedsättning av böterna för Siemens Österreich och KEG.

104 Det ska påpekas att de fyra första anmärkningarna i huvudsak avser att kommissionen har tillämpat begreppet företag i den mening som avses i gemenskapens konkurrensrätt på ett felaktigt sätt. Sökandena har i de argument som framförts till stöd för dessa anmärkningar kritiserat att kommissionen vid beräkningen av deras böter tillämpade ett utgångsbelopp som grundade sig på VA Tech-koncernens totala omsättning för år 2005 och inte på sökandenas individuella omsättningar. De har vidare kritiserat att de bötesbelopp för vilka de olika bolagen inom koncernen ålades solidariskt betalningsansvar har fastställts på ett obegripligt sätt. Dessa fyra anmärkningar ska följaktligen prövas tillsammans innan tribunalen tar ställning till de andra anmärkningarna.

a) De fyra första anmärkningarna som i huvudsak avser kommissionens felaktiga tillämpning av begreppet företag i den mening som avses i gemenskapens konkurrensrätt

Parternas argument

105 Reyrolle, SEHV och Magrini har klandrat kommissionen för att vid beräkningen av deras böter ha tillämpat ett utgångsbelopp grundat på den totala omsättningen för VA Tech-koncernen, så som den såg ut vid tidpunkten för antagandet av det angripna beslutet, och inte på deras individuella omsättning.

106 Enligt Reyrolle, SEHV och Magrini gick kommissionen därigenom uppenbarligen emot det tillvägagångssätt som det vid upprepade tillfällen redogörs för i det angripna beslutet, enligt vilket kommissionen avsåg att hålla VA Tech-koncernens dotterbolag ”individuellt ansvariga” för överträdelsen av artikel 81 EG och artikel 53 i EES-avtalet. Reyrolle, SEHV och Magrini har även gjort gällande att den beräkningsmetod som kommissionen tillämpade medför att Reyrolle hålls ansvarigt för SEHV:s och Magrinis agerande och vice versa, trots att de under den största delen som överträdelsen varade, det vill säga mellan den 15 april 1988 och den 13 december 2000, inte hade någon anknytning till varandra. Ett sådant ”retroaktivt medansvar” strider mot principen att sanktioner ska stå i proportion till det fel som begåtts, eftersom nämnda bolags ekonomiska vikt inom kartellen därigenom klart överskattas.

107 Reyrolle, SEHV och Magrini har vidare gjort gällande att kommissionen inte i det angripna beslutet iakttog det tak på 10 procent av omsättningen som föreskrivs enligt artikel 23.2 i förordning nr 1/2003. För år 2005 uppgick deras världsomsättning till cirka 118 953 000 euro för Reyrolle, 222 034 242 euro för SEHV och 103 047 112 euro för Magrini. Böterna på 22 050 000 euro som de ålades är följaktligen orimligt höga.

108 Reyrolle, SEHV och Magrini anser vidare att det beräkningssätt som kommissionen använde sig av strider mot artikel 7.1 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, undertecknad i Rom den 4 november 1950 (nedan kallad Europakonventionen), enligt vilken det inte får utmätas ett strängare straff än det som var tillämpligt vid den tidpunkt då brottet begicks. Nämnda sökanden anser att kommissionens retroaktiva tillämpning av begreppet ekonomisk enhet vid beräkningen av bötesbeloppet medförde en strängare sanktion.

109 Reyrolle har tillagt att kommissionen skulle ha beaktat dess begränsade kapacitet att allvarligt skada konkurrensen på den gemensamma marknaden, antingen genom att sätta ned utgångsbeloppet för böterna eller inom ramen för tillämpningen av förmildrande omständigheter. Reyrolles verksamhet inom EES var av tekniska skäl begränsad till Förenade kungariket och Irland under GQ-avtalets hela varaktighet. Reyrolles världsomsättning ger följaktligen, eftersom dess konkurrensmässiga vikt på den gemensamma marknaden överskattats, inte någon relevant bild av dess kapacitet att vålla andra aktörer inom EES skada.

110 Siemens Österreich och KEG har hävdat att det bötesbelopp som ålades dem är oproportionerligt jämfört med det som ålades Reyrolle på grund av kommissionens val att ålägga dem böter som om de hade varit knutna till SEHV och Magrini under perioden 1998–2000, och därmed betydligt överskatta deras ekonomiska vikt inom kartellen.

111 Siemens Österreich och KEG har tillagt att böter som åläggs moderbolag för överträdelser som deras dotterbolag har begått, på grund av att förstnämnda utövar ett avgörande inflytande över dotterbolagens kommersiella beteende, i princip inte får överstiga de böter som ålagts dotterbolagen. Nämnda sökanden anser emellertid att det bötesbelopp som ålagts dem i förevarande fall, med beaktande av varaktigheten av de överträdelser som de hålls ansvariga för, är dubbelt så högt som det bötesbelopp som ålagts Reyrolle. För varje månad som överträdelsen varade ålades nämligen de förstnämnda bolagen 242 307 euro, medan Reyrolle ålades 124 576 euro per månad.

112 Siemens Österreich och KEG anser att kommissionens tillvägagångssätt strider mot principen om att en sanktion ska motsvara ett bolags individuella bidrag till det kritiserade händelseförloppet och ”skuldprincipen”. Kommissionen har därigenom

åsidosatt artikel 23.2 i förordning nr 1/2003 och artikel 7.1 i Europakonventionen. Ett sådant tillvägagångssätt strider även mot kommissionens riktlinjer för beräkning av böter som döms ut enligt artikel 15.2 i förordning nr 17 och artikel 65.5 [KS] (EGT C 9, 1998, s. 3) (nedan kallade riktlinjerna). Kommissionen har vidare i sin svarsinlaga felaktigt, och utan några som helst bevis, presumerat att VA Technologie, vid förvärvet av Reyrolle och när VAS bildades kände till, eller borde ha känt till, Reyrolles deltagande i samverkan, trots att VA Technologie ”trädde in i GIS-sektorn... först efter förvärvet av Reyrolle” och att den föregående prövning (due diligence) som genomfördes då inte visade på någon konkurrensbegränsande verksamhet.

113 Siemens Österreich och KEG har hävdat att kommissionen först skulle ha beräknat bötesbeloppet för varje dotterbolag i VA Tech-koncernen innan den, i förhållande till hur länge kontrollen över varje dotterbolag varat, beräknade det bötesbelopp som moderbolagen skulle hållas solidartiskt betalningsansvariga för. Enligt denna metod skulle kommissionen ha ålagt Reyrolle böter på 720 000 euro, SEHV böter på 900 000 euro och Magrini böter på 360 000 euro, det vill säga böter till ett sammanlagt belopp av 1 980 000 euro.

114 SEHV och Magrini har även gjort gällande att det totala bötesbeloppet på 22 050 000 euro, som de hade ålagts i det angripna beslutet, fördelades felaktigt mellan å ena sidan den koncern för vilken Schneider Electric är moderbolag (nedan kallad Schneiderkoncernen) med ett belopp på 4 500 000 euro, och å andra sidan VA Tech-koncernen med ett belopp på 17 550 000 euro. De har påstått att kommissionens förmodade beräkning medför att Schneider Electric i slutändan endast ges ett mycket begränsat ansvar, nämligen 40 procent, för den period under vilken det ensamt hade kontroll över SEHV och Magrini. VA Tech-koncernen och Reyrolle har däremot uppenbart missgynnats.

115 SEHV och Magrini har tillagt att kommissionen fastställde utgångsbeloppet för de böter som tillämpades på Schneider Electric med hänsyn till dess andelar i VAS. VA Technologie förde med sig olika verksamheter i VAS som inte hade några kopplingar till kartellen. Det bötesbelopp som SEHV, Magrini och Reyrolle ålades att betala solidariskt i artikel 2 l i i det angripna beslutet är därför orimligt högt.

116 Kommissionen anser att fastställandet av bötesbeloppet i det angripna beslutet uppfyller de kriterier som har fastställts i rättspraxis och, såvitt erfordras, tar hänsyn till den individuella situationen för Reyrolle, SEHV och Magrini.

117 Kommissionen har vad gäller artikel 7 i Europakonventionen understrukit att den inte är direkt tillämplig i förevarande fall. Den har vidare hävdat att det angripna beslutet inte strider mot förbudet mot retroaktiv verkan eller principen ”inget straff utan lag”.

118 Kommissionen har vidare tillbakavisat Reyrolles argument att beaktandet av bolagets världsomsättning leder till ett orimligt högt utgångsbelopp för beräkningen av böterna. Kommissionen anser att den, när en kartell näst intill täcker hela världsmarknaden, har rätt att grunda sig på världsomsättningen som ett uttryck för hur allvarlig överträdelsen är. Kommissionen har vidare påpekat att det inte finns någon gemenskapsbestämmelse enligt vilken sanktioner ska vara proportionerliga i förhållande till överträdelsens varaktighet.

119 Kommissionen har dessutom påpekat att Siemens Österreich och KEG inte har gjort gällande att summan av de två hypotetiska bötesbelopp som ska åläggas VA Techkoncernen, dels för Reyrolles agerande, dels för SEHV och Magrinis agerande, är lägre

än det enda bötesbelopp som fastställts i det angripna beslutet. Ett beslut kan endast ogiltigförklaras om den påstått felaktiga beräkningen faktiskt gått en sökande emot.

120 Vad gäller fastställandet av de belopp för vilka solidariskt betalningsansvar ska gälla, har kommissionen gjort gällande att denna anmärkning ska avvisas, eftersom SEHV och Magrini som inte direkt berörs av detta fastställande, inte kan göra gällande det globala företagets intressen. Kommissionen anser vidare att den har motiverat beräkningen av det bötesbelopp som sökandena ålades i tillräcklig utsträckning. Dessutom är kommissionen av den uppfattningen att det skulle vara betydligt mindre fördelaktigt för VA Tech-koncernen om Schneider Electric tillskrevs ett större solidariskt ansvar än den fördelning som kommissionen gjort, eftersom det globala ansvaret för nämnda koncern skulle bli betydligt större.

121 Kommissionen har slutligen i sina svar på tribunalens skriftliga frågor samt vid förhandlingen gjort gällande att den fritt kan fastställa de bötesbelopp som ska betalas solidariskt, eftersom solidariskt ansvar är till fördel för de berörda bolagen. Att Reyrolle å ena sidan och SEHV och Magrini å andra sidan hållits solidariskt ansvariga för ett belopp som saknar samband med perioden för deras gemensamma deltagande i kartellen, i egenskap av dotterbolag till VA Tech-koncernen, utgör följaktligen inte något fel. Samma sak gäller den omständigheten att Reyrolles egna deltagande under tio år, innan det förvärvades av VA Technologie, inte har resulterat i ett belopp som företaget ska bära själv, eller den omständigheten att Siemens Österreich och KEG inte hållits solidariskt ansvariga för en del av det bötesbelopp som ålagts SEHV och Magrini. Enligt kommissionen ska de uppgifter som lämnats i skäl 468 i det angripna beslutet avseende perioderna för solidariskt ansvar inte heller förstås som något definitivt solidariskt ansvar i den mening som avses med solidariskt betalningsansvar för en skuld. När kommissionen i nämnda skäl 468 uttalade sig avseende Reyrolles personliga ansvar för perioden den 15 april 1988–20 september 1988, uteslöt den nämligen inte att solidariskt ansvar kunde göras gällande av andra skäl än förekomsten av en ekonomisk enhet, den uteslöt endast att bolaget skulle hållas solidariskt ansvarigt

tillsammans med sina moderbolag för denna period. Kommissionen anser på det hela taget att solidariskt ansvariga gäldenärer sinsemellan kan fördela det totala bötesbeloppet som de vill, vilket utgör en fördel för dem.

Tribunalens bedömning

– Principen att straff och påföljder ska vara individuella

122 Det ska inledningsvis erinras om att enligt principen att straff och påföljder ska vara individuella ska sanktionsåtgärder endast vidtas mot en fysisk eller juridisk person på grund av omständigheter som kan hänföras till denna personligen (förstainstansrättens dom av den 13 december 2001 i de förenade målen T-45/98 och T-47/98, Krupp Thyssen Stainless och Acciai speciali Terni mot kommissionen, REG 2001, s. II-3757, punkt 63). Den principen gäller i varje administrativt förfarande som kan leda till sanktioner enligt gemenskapsrättens konkurrensregler (förstainstansrättens dom av den 4 juli 2006 i mål T-304/02, Hoek Loos mot kommissionen, REG 2006, s. II-1887, punkt 118). Principen måste emellertid tillämpas i överensstämmelse med begreppet företag i den mening som avses i artikel 81 EG såsom det tolkats i rättspraxis. Tribunalen erinrar i detta hänseende om att begreppet företag i den mening som avses i artikel 81 EG omfattar ekonomiska enheter som var och en består av en enhetlig organisation med personal samt materiella och immateriella tillgångar, vilken på ett varaktigt sätt strävar efter att uppnå ett bestämt ekonomiskt mål, och som kan medverka till en överträdelse av det slag som avses i denna bestämmelse (se förstainstansrättens dom av den 20 mars 2002 i mål T-9/99, HFB m.fl. mot kommissionen REG 2002, s. II-1487, punkt 54 och där angiven rättspraxis). Enligt gemenskapens konkurrensrätt ska nämligen olika bolag som tillhör samma koncern anses utgöra en ekonomisk enhet och således ett företag i den mening som avses i artikel 81 EG, försåvitt koncernens dotterbolag inte självständigt bestämmer sitt beteende på marknaden

(se, för ett liknande resonemang, förstainstansrättens dom av den 30 september 2003 i mål T-203/01, Michelin mot kommissionen, REG 2003, s. II-4071, punkt 290).

123 Följaktligen kan Siemens Österreich och KEG inte vinna framgång med sitt påstående att den omständigheten att ett företag som deltar i en överträdelse utgörs av flera olika bolag inte medför att de sistnämnda ska anses utgöra en enda deltagare i överträdelsen. Detta påstående har nämligen sin grund i en förväxling mellan begreppet företag och begreppet bolag och saknar stöd i den rättspraxis som sökandena har hänvisat till.

124 Reyrolle, SEHV och Magrini kan följaktligen inte heller vinna framgång med sitt argument, som det redogörs för ovan i punkt 108, att kommissionens retroaktiva tillämpning av begreppet ekonomisk enhet vid beräkningen av bötesbeloppet medför en svårare sanktion och därmed strider mot artikel 7.1 i Europakonventionen, enligt vilken det inte får utmätas ett strängare straff än det som var tillämpligt vid den tidpunkt då brottet begicks. Kommissionens praxis att vid beräkningen av bötesbeloppet beakta företagets omsättning – och således, i förekommande fall, den sammanlagda omsättningen för alla bolag som ingår i företaget – har nämligen varit konstant genom tiden och borde således vara känd för de ekonomiska aktörerna. Sökandena fortsatte dessutom att delta i överträdelsen efter en fusion som medförde att företagets omsättning ökade. De kan således inte kräva att kommissionen skulle ha behandlat dem som om fusionen inte hade ägt rum, eftersom principen – enligt vilken det är företagets omsättning och inte omsättningen för bolagen som det består av, var för sig, som är relevant vid beräkningen av bötesbeloppet – var tillämplig under den period som kartellen verkade och således inte har tillämpats retroaktivt.

125 Det ska även tilläggas att kommissionens fasta praxis att vid beräkningen av bötesbeloppet beakta omsättningen för det sista helåret för överträdelsen underförstått har godtagits i rättspraxis (se, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 16 november 2000 i mål C-291/98 P, Sarrió mot kommissionen, REG 2000, s. I-9991, punkterna 85–87).

126 Det ska i detta avseende inledningsvis erinras om den rättspraxis enligt vilken böternas avskräckande verkan utgör en av de omständigheter som ska beaktas vid bedömningen av hur allvarliga överträdelserna är (domstolens dom av den 17 juli 1997 i mål C-219/95 P, Ferriere Nord mot kommissionen, REG 1997, s. I-4411, punkt 33, och förstainstansrättens dom av den 12 december 2007 i de förenade målen T-101/05 och T-111/05, BASF och UCB mot kommissionen, REG 2007, s. II-4949, punkt 45). Böternas avskräckande verkan beror i hög grad på om de är tillräckligt kännbara för det berörda företaget. För att kunna bedöma böternas avskräckande verkan för ett företag som har deltagit i en överträdelse, ska den situation som gällde när överträdelsen upphörde, och inte den situation som kan ha gällt vid ett tidigare tillfälle, beaktas. Om hänsyn tas till en tidigare situation finns det risk för att böterna antingen blir för låga för att vara tillräckligt avskräckande, för det fall omsättningen för det berörda företaget därefter har ökat, eller högre än som krävs för att de ska vara avskräckande, för det fall omsättningen för det berörda företaget därefter har minskat.

127 För det andra skulle det med hänsyn till principen om god förvaltningssed och kraven på ett ekonomiskt administrativt förfarande vara ogenomförbart och helt orimligt att begära att kommissionen ska ta hänsyn till hur det berörda företagets omsättning utvecklats under hela den period som en kartell har pågått. Ett sådant tillvägagångssätt skulle, såsom kommissionen med rätta gjort gällande, innebära att ett särskilt utgångsbelopp för böterna beräknades för varje år av deltagandet i samverkan och att man, för detta ändamål, för varje överträdelseår fastställde deltagarnas respektive marknadsandelar.

128 Följaktligen kan Siemens Österreich och KEG inte heller vinna framgång med sitt argument, som det redogörs för i punkt 110 ovan, enligt vilket kommissionens tillvägagångssätt att ålägga dem böter med beaktande av VA Tech-koncernens omsättning för år 2003 och inte med beaktande av koncernens lägre omsättning före förvärvet av SEHV och Magrini har medfört att deras ekonomiska vikt inom kartellen har överskattats.

129 Tribunalen underkänner även Siemens Österreichs och KEG:s argument, som det redogörs för i punkt 112 ovan, enligt vilket kommissionens tillvägagångssätt strider mot principen att en sanktion ska motsvara ett bolags individuella bidrag till det kritiserade händelseförloppet och skuldprincipen. Det följer nämligen av det angripna beslutet, och särskilt av skälen 468 c och 507 i detta, att sökandena i fråga endast har hållits ansvariga för den period under vilken de deltog i samverkan genom sina dotterbolag, det vill säga först Reyrolle och därefter, från år 2001, även SEHV och Magrini.

130 Vad gäller Siemens Österreichs och KEG:s argument, som det också redogörs för i punkt 112 ovan, enligt vilket kommissionen felaktigt har presumerat att VA Technologie vid förvärvet av Reyrolle och när VAS bildades kände till, eller borde ha känt till, Reyrolles deltagande i samverkan, ska det erinras om att kommissionen rimligen kan presumera att ett helägt dotterbolag i huvudsak tillämpar de instruktioner som erhålls av moderbolaget och att denna presumtion innebär att kommissionen inte är skyldig att kontrollera huruvida moderbolaget faktiskt har utövat denna möjlighet (se förstainstansrättens dom av den 27 september 2006 i mål T-330/01, Akzo Nobel mot kommissionen, REG 2006, s. II-3389, punkt 83 och där angiven rättspraxis). Det krävs således inga bevis för att ett moderbolag hade vetskap om ett helägt dotterbolags ageranden för att moderbolaget ska tillskrivas ansvar för detta. Det ankommer tvärtom på moderbolaget, om det trots att dotterbolaget är helägt anser att dotterbolaget på ett självständigt sätt bestämmer sitt agerande på marknaden, att motbevisa denna presumtion genom att inge tillräcklig bevisning (se domen i det ovannämnda målet Akzo Nobel mot kommissionen, punkt 83 och där angiven rättspraxis).

131 Huruvida VA Technologie, vid förvärvet av Reyrolle år 1998, kände till att bolaget var inblandat i samverkan saknar således betydelse i förevarande fall, eftersom Siemens Österreich och KEG inte har bestritt vid Tribunalen att Reyrolle, sedan år 1998 ett helägt dotterbolag till VA Tech-koncernen, i huvudsak tillämpade VA Technologies instruktioner eller att det inte kunde bestämma sitt agerande på marknaden självständigt. Följaktligen kan den omständigheten att kommissionen felaktigt kan ha ansett att VA Technologie hade sådan kännedom inte medföra att det angripna beslutet ska ogiltigförklaras.

132 Vad vidare gäller bildandet av VAS år 2001, hade kommissionen rätt när den ansåg att VA Technologie vid den aktuella tidpunkten kände till deltagandet både av dess tidigare dotterbolag Reyrolle och av dess nya dotterbolag SEHV och Magrini i den konkurrensbegränsande samverkan. Kommissionen förklarade nämligen i skäl 454 och följande skäl i det angripna beslutet att flera av de personer som företrätt VA Tech-företaget vid kartellmötena hade innehaft ledande befattningar i dotterbolagen Reyrolle, SEHV och Magrini samtidigt som de hade ledande befattningar i moderbolagen, det vill säga VA Technologie och VAS – för vilka Siemens Österreich är rättslig efterträdare – samt KEG. Siemens Österreich och KEG har inte bestritt dessa konstateranden vid tribunalen.

133 Detta argument ska följaktligen underkännas.

134 Slutligen, eftersom den enhet som har överträtt artikel 81 EG och artikel 53 i EES-avtalet är ett företag i den mening som avses enligt konkurrensreglerna, vilket inte som sådant är ett rättssubjekt, måste kommissionen i sitt beslut om sanktioner för denna överträdelse och genom vilket böter åläggs, fastställa till vilka individuella bolag inom företaget beslutet ska ställas och som, å företagets vägnar, ska ansvara för betalningen av böterna. Individuella böter som åläggs olika bolag inom företaget ska följaktligen, utom i undantagsfall, beräknas på grundval av företagets ekonomiska

styrka, och således på företagets omsättning, och inte på grundval av de individuella bolagens ekonomiska styrka.

135 I förevarande fall förklarade kommissionen för det första i skäl 333 i det angripna beslutet att det är företaget i den mening som avses i konkurrensreglerna som utgör föremålet för artikel 81 EG och artikel 53 i EES-avtalet, vilket är ett begrepp som inte ska förväxlas med begreppet juridisk person i nationell affärs-, bolags- eller skattelagstiftning. Eftersom ett beslut om sanktioner för överträdelser av dessa artiklar måste tillställas en juridisk person, var det emellertid nödvändigt för kommissionen att inom de berörda företagen identifiera vilka juridiska personer som beslutet skulle rikta sig till. Därefter förklarade kommissionen i skäl 335 i det angripna beslutet att de moderbolag som utövar ett avgörande inflytande över ett dotterbolags kommersiella beteende kan hållas solidariskt ansvarigt för dotterbolagets överträdelse, vilket emellertid inte befriar sistnämnda bolag från eget ansvar. Moderbolagets ansvar tillkommer således utöver dotterbolagets ansvar. Dessa överväganden tar fullt hänsyn till de principer som det redogjorts för i punkterna 122 och 134 ovan.

136 Reyrolle, SEHV och Magrini kan följaktligen inte vinna framgång med sitt argument, som det redogörs för i punkt 106 ovan, att det föreligger en motsättning mellan åläggandet av böter på grundval av VA Tech-koncernens totala omsättning och tillvägagångssättet att hålla de olika dotterbolagen i koncernen individuellt ansvariga för överträdelsen.

– De olika bolag som kan tillskrivas ansvar för beteendet av de företag som deltagit i kartellen och tillämpningen av bestämmelserna om solidariskt ansvar för betalning av böter

137 Tribunalen ska inledningsvis fastställa vilka olika bolag som kan tillskrivas ansvar för agerandet av de företag som deltagit i kartellen. Därefter ska det prövas huruvida kommissionen beräknade de böter som ålagts sökandena korrekt, och särskilt huruvida beloppen för vars betalning de är solidariskt betalningsansvariga fastställdes korrekt. Eftersom denna prövning bland annat avser den interna logiken i det angripna beslutet, ska vid denna prövning kommissionens egen bedömning i det angripna beslutet avseende överträdelsens varaktighet beaktas. I synnerhet ska den 1 april 2002 och inte den 1 juli 2002 (se punkterna 72 och 82 ovan) anses utgöra det datum då VA Tech-företaget återupptog sitt deltagande i kartellen.

138 Vad för det första avser fastställandet av vilka olika bolag som kan tillskrivas ansvar för agerandet av de företag som deltagit i kartellen, erinrar tribunalen inledningsvis om att det inte har bestritts att Reyrolle, SEHV och Magrini, inom ramen för VA Tech-företagets deltagande i kartellen, inte bestämde sitt beteende på marknaden självständigt. Såsom framgår av punkt 1 ovan gäller detta i fråga om Reyrolle den period som inleddes den 20 september 1998, när det förvärvades av VA Technologie, och i fråga om SEHV och Magrini, perioden efter den 13 mars 2001, då VAS bildades. Kommissionen drog härav i det angripna beslutet slutsatsen att Reyrolle, SEHV och Magrini under nämnda perioder utgjorde ett och samma företag, i den mening som avses i artikel 81 EG, tillsammans med VA Technologie och VAS (som förvärvades av Siemens Österreich år 2006) samt KEG, vilket inte har bestritts av sökandena.

139 Det ska härefter påpekas, såsom kommissionen gjorde i skäl 337 i det angripna beslutet, att de juridiska enheter som deltagit självständigt i en överträdelse och som därefter förvärvats av ett annat företag fortsätter att själva svara för sina överträdelser före förvärvet, om bolagen inte bara blivit uppköpta utan har fortsatt att driva sina verksamheter i egenskap av dotterbolag till förvärvaren (se, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 16 november 2000 i mål C-279/98 P, Cascades mot kommissionen, REG 2000, s. I-9693, punkterna 78–80). I ett sådant fall kan förvärvaren endast hållas ansvarig för dess dotterbolags beteende från och med förvärvet om dotterbolaget fortsätter med överträdelsen och om det kan visas att det nya moderbolaget är ansvarigt (se, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 16 november 2000 i mål T-286/98 P, Stora Kopparbergs Bergslags mot kommissionen, REG 2000, s. I-9925, punkterna 37–39).

140 I förevarande fall kan å ena sidan Reyrolles situation och å andra sidan Siemens Österreichs och KEG:s situation liknas vid den andra situationen i punkt 139 ovan, eftersom Reyrolle först deltog i överträdelsen självständigt och därefter, från och med den 20 september 1998, fortsatte med överträdelsen i egenskap av dotterbolag i VA Tech-koncernen (se ovan punkt 1).

141 Samma princip gäller dessutom i tillämpliga delar för det fall ett förvärvat bolag, före förvärvet, inte självständigt men i egenskap av dotterbolag i en annan koncern, deltog i överträdelsen, såsom är fallet för SEHV och Magrini vilka, innan de omfattades av VA Tech-företaget, fram till den 13 mars 2001, utgjorde en del av det företag som ingick i Schneiderkoncernen (nedan kallat Schneiderföretaget).

142 Det framgår i detta avseende av handlingarna i målet att Reyrolle, SEHV och Magrini från och med den 13 mars 2001, genom VAS, ägdes till 60 procent av VA

Tech-koncernen. Kommissionen redogjorde i skälen 454 och 455 i det angripna beslutet, utan att motsägas av sökandena, för sin ståndpunkt att VA Technologie och KEG kunde utöva ett avgörande inflytande över Reyrolles, SEHV:s och Magrinis kommersiella beteende genom deras innehav av 60 procent av kapitalet i VAS. Kommissionen drog därav slutsatsen att Siemens Österreich och KEG eller deras rättsliga föregångare utgjorde ett och samma företag tillsammans med dotterbolagen Reyrolle, SEHV och Magrini mellan den 13 mars 2001, då VAS bildades, och den 11 maj 2004, då den konkurrensbegränsande samverkan upphörde. Det framgår i synnerhet av skälen 423, 424, 450 och 467 i det angripna beslutet att kommissionen ansåg att Schneider Electrics ansvar för deltagandet av dess tidigare dotterbolag SEHV och Magrini upphörde i och med att VAS bildades den 13 mars 2001, trots att det innehade 40 procent av kapitalet i VAS fram till oktober 2004.

143 Det följer av tillämpningen av principen i punkt 139 ovan att SEHV och Magrini fortsätter att själva svara för de överträdelser som de begick innan VA Tech-koncernen tog kontrollen över dem den 13 mars 2001. Eftersom dessa bolag före detta datum ingick i ett annat företag tillsammans med Schneider Electric, ska Schneider Electric dessutom hållas solidariskt ansvarigt med bolagen vad gäller den perioden.

144 Av vad som anförts kan fyra olika perioder urskiljas:

— För det första ansvarar Reyrolle självt för sitt deltagande i kartellen mellan den 15 april 1988 och den 20 september 1998. Vad gäller dess dåvarande moderbolag Rolls-Royce är överträdelsen nämligen preskriberad.

— För det andra är SEHV och Magrini solidariskt ansvariga med deras dåvarande moderbolag Schneider Electric för bolagens deltagande i kartellen mellan den 15 april 1988 och den 13 december 2000.

— För det tredje är Reyrolle solidariskt ansvarigt med Siemens Österreich, den rättsliga överträdaren till VA Technologie, dess dåvarande moderbolag, för sitt deltagande i kartellen mellan den 20 september 1998 och den 13 december 2000.

— För det fjärde är Reyrolle, SEHV och Magrini solidariskt ansvariga med sina moderbolag KEG och Siemens Österreich, rättsliga efterträdare till deras tidigare moderbolag VAS och VA Technologie, för deras deltagande i kartellen mellan den 1 juli 2002 (den 1 april 2002 enligt det angripna beslutet) och den 11 maj 2004.

145 I enlighet med den princip som det redogörs för i punkterna 139–143 ovan konstaterade kommissionen faktiskt i skälen 449–451 i det angripna beslutet, vad gäller Reyrolles deltagande i överträdelsen, att det skulle hållas ensamt ansvarigt för överträdelsen för perioden innan det förvärvades av VA Tech-koncernen, det vill säga från den 15 april 1988 till den 20 september 1998, att Siemens Österreich och KEG skulle hållas solidariskt ansvariga med Reyrolle för deltagandet i överträdelsen från det att det sistnämnda förvärvades av VA Tech-koncernen, det vill säga från den 20 september 1998 till den 13 december 2000 och från den 1 april 2002 till den 11 maj 2004, samt att SEHV och Magrini, andra dotterbolag i VA Tech-koncernen som deltog i överträdelsen, skulle hållas solidariskt ansvariga för detta deltagande för perioden den 1 april 2002–11 maj 2004.

146 Vad gäller SEHV:s och Magrinis deltagande i överträdelsen konstaterade kommissionen i skäl 465 i det angripna beslutet att Schneider Electric skulle hållas solidariskt ansvarigt med dessa för deltagandet mellan den 15 april 1988 och den 13 december 2000. Den konstaterade vidare i skäl 467 i det angripna beslutet att Siemens Österreich och KEG skulle hållas solidariskt ansvariga med dessa för deltagandet i överträdelsen mellan den 1 april 2002 och den 11 maj 2004.

147 Det var således korrekt av kommissionen att slå fast följande i skäl 468 i det angripna beslutet:

”Följaktligen ska

a) [Reyrolle] hållas ensamt ansvarigt för sitt deltagande i överträdelsen mellan den 15 april 1988 och den 20 september 1998,

b) [SEHV] och [Magrini] hållas solidariskt ansvariga med [Schneider Electric] från den 15 april 1988 till den 13 december 2000,

c) [Siemens Österreich och KEG] hållas solidariskt ansvariga från den 20 september 1998 till den 13 december 2000 och från den 1 april 2002 till den 11 maj 2004 (till och med den 13 december solidariskt med Reyrolle och, från och med den 1 april 2002, solidariskt även med [SEHV] och [Magrini]).”

148 Vad därefter gäller beräkningen av de böter som ska åläggas de olika bolagen som kan tillskrivas ansvar för de i kartellen deltagande företagens beteende och, särskilt, fastställandet av de belopp för vars betalning dessa ska svara solidariskt, ska det undersökas huruvida kommissionen beaktade de ovan angivna principerna i punkterna 122, 134, 139, 141 och 143 i det angripna beslutet samt den plan som kommissionen själv fastställde i skäl 468 i det angripna beslutet.

149 Det ska i detta hänseende understrykas att det solidariska ansvaret för betalning av böter på grund av en överträdelse av artikel 81 EG och artikel 53 i EES-avtalet är en rättsverkan som följer direkt av det materiella innehållet i dessa artiklar.

150 Det framgår av rättspraxis att när flera personer kan hållas personligen ansvariga för deltagandet i en överträdelse av ett och samma företag, i den mening som avses i konkurrensreglerna, ska de anses vara solidariskt ansvariga för överträdelsen (se, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 6 mars 1974 i de förenade målen 6/73 och 7/73, Istituto Chemioterapico Italiano och Commercial Solvents mot kommissionen, REG 1974, s. 223, punkt 41, svensk specialutgåva, volym 2, s. 219, och av den 16 november 2000 i mål C-294/98 P, Metsä-Serla m.fl. mot kommissionen, REG 2000, s. I-10065, punkterna 33 och 34, samt förstainstansrättens dom av den 14 maj 1998 i de förenade målen T-339/94–T-342/94, Metsä-Serla m.fl. mot kommissionen, REG 1998, s. II-1727, punkterna 42–44, domen i det ovan i punkt 122 nämnda målet HFB m.fl. mot kommissionen, punkterna 54, 524 och 525, och domen i de ovan i punkt 90 nämnda förenade målen Tokai Carbon m.fl. mot kommissionen, punkt 62, samt dom av den 12 december 2007 i mål T-112/05, Akzo Nobel m.fl. mot kommissionen, REG 2007, s. II-5049, punkterna 57–62).

151 Det förhållandet att företagets beteende på marknaden är enhetligt motiverar, vid tillämpningen av konkurrensreglerna, att de bolag eller, mer allmänt, de rättssubjekt som kan hållas personligen ansvariga för detta beteende förpliktas solidariskt (se, för ett liknande resonemang, domstolens dom i de ovan i punkt 150 nämnda förenade målen Istituto Chemioterapico Italiano och Commercial Solvents mot kommissionen, punkt 41, och av den 14 juli 1972 i mål 52/69, Geigy mot kommissionen,

REG 1972, s. 787, punkt 45, samt domen i det ovan i punkt 122 nämnda målet HFB m.fl. mot kommissionen, punkterna 54, 524 och 525, och domen i de ovan i punkt 150 nämnda förenade målen Tokai Carbon m.fl. mot kommissionen, punkt 62). Det solidariska ansvaret för betalning av böter som åläggs på grund av en överträdelse av artikel 81 EG och artikel 53 i EES-avtalet är, genom att det bidrar till att säkerställa att böterna faktiskt betalas, en del av det avskräckande syfte som i allmänhet eftersträvas med konkurrensreglerna (se, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 15 juli 1970 i mål 41/69, ACF Chemiefarma mot kommissionen, REG 1970, s. 661, punkterna 172 och 173, svensk specialutgåva, volym 1, s. 447, och av den 29 juni 2006 i mål C-289/04 P, Showa Denko mot kommissionen, REG 2006, s. I-5859, punkt 61), och detta med iakttagande av principen *ne bis in idem*, en grundläggande princip i unionsrätten, vilken även slås fast i artikel 4 i protokoll nr 7 i Europakonventionen. Denna princip innebär förbud mot att, för en och samma överträdelse av konkurrensreglerna, ålägga sanktioner mer än en gång för samma beteende av ett företag på marknaden, genom de rättssubjekt som kan hållas personligen ansvariga (se, för ett liknande resonemang, domen i de ovan i punkt 52 nämnda förenade målen Aalborg Portland m.fl. mot kommissionen, punkt 338, samt förstainstansrättens dom av den 20 april 1999 i de förenade målen T-305/94–T-307/94, T-313/94–T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 och T335/94, Limburgse Vinyl Maatschappij m.fl. mot kommissionen, REG 1999, s. II-931, punkterna 95–99, och av den 13 december 2006 i de förenade målen T-217/03 och T-245/03, FNCBV m.fl. mot kommissionen, REG 2006, s. II-4987, punkt 340).

152 Den omständigheten att det personliga ansvar som flera bolag ådrar sig på grund av ett och samma företags deltagande i en överträdelse inte är identiskt utgör inte hinder för att de åläggs att solidariskt betala böter, i den mån det solidariska ansvaret för betalningen av böterna endast omfattar den period för överträdelsen under vilken de utgjorde en ekonomisk enhet och följaktligen ett företag, i den mening som avses i konkurrensreglerna.

153 Kommissionen kan i detta avseende, till skillnad mot vad den anfört inom ramen för den argumentering som det redogörs för i punkt 121 ovan, inte fritt fastställa de belopp som ska betalas solidariskt. Det följer nämligen av principen att straff och påföljder ska vara individuella, som det redogörs för i punkt 122 ovan, att varje bolag måste kunna utläsa ur beslutet varigenom det åläggs böter för vilka det föreligger solidariskt betalningsansvar med ett eller flera andra bolag, den andel av böterna som ska bäras av bolaget i förhållande till sina solidariskt förpliktade medgäldenärer när

kommissionen väl fått betalt. Kommissionen ska därvid bland annat precisera för vilka perioder de berörda bolagen tillskrivs (med)ansvar för de överträdelser som begåtts av de företag som deltagit i kartellen och, i förekommande fall, vilken grad av ansvar för överträdelserna som tillskrivs nämnda bolag.

154 Kommissionen skulle följaktligen i förevarande fall ha beaktat konstaterandena i skäl 468 i det angripna beslutet vad gäller perioderna för gemensamt ansvar för de olika bolagen i VA Tech-koncernen när den fastställde de belopp för vilka dessa bolag skulle åläggas solidariskt betalningsansvar. Dessa belopp ska i största möjliga mån spegla vikten av de enskilda delarna i ansvaret som nämnda bolag delar, såsom de definierats i nämnda skäl.

155 Det ska tilläggas att begreppet ”solidariskt ansvar för betalning av böter” som följer direkt av konkurrensreglerna (se punkterna 150 och 151 ovan), på samma sätt som begreppet företag i den mening som avses i konkurrensreglerna, är ett självständigt begrepp som ska tolkas med hänsyn till syftena och systemet för de konkurrensregler som det ingår i och vid behov, till de allmänna principer som utvecklas i alla nationella rättssystem. I synnerhet, även om betalningsskyldigheten för de bolag som kommissionen har ålagt böter för vars betalning de ska svara solidariskt på grund av en överträdelse av gemenskapens konkurrensregler skiljer sig från medgäldenärernas privaträttsliga skyldighet, ska ledning hämtas bland annat från det rättsliga systemet för solidariskt ansvar.

156 Följaktligen har det beslut genom vilket kommissionen ålägger flera bolag att solidariskt betala böter nödvändigtvis alla de rättsverkningar som anknyter till det rättsliga systemet för betalning av böter som följer av konkurrensreglerna, och detta såväl i

förhållandena mellan borgenären och de solidariskt förpliktade medgäldenärerna som i förhållandena mellan de solidariskt förpliktade medgäldenärerna inbördes.

157 Det ankommer således uteslutande på kommissionen att, inom ramen för utövandet av dess behörighet att ålägga böter enligt artikel 23.2 i förordning nr 1/2003, fastställa de olika bolagens respektive andelar av de bötesbelopp som de ålagts att betala solidariskt, i den mån de ingår i samma företag. Denna uppgift kan, tvärtemot vad kommissionen har anfört vid förhandlingen, inte överföras på de nationella domstolarna.

158 Om inget annat anges i det beslut genom vilket kommissionen ålägger flera bolag att solidariskt betala ett bötesbelopp på grund av ett företags överträdelse, ska det anses att kommissionen lastar bolagen i lika mån för överträdelsen (se, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 2 oktober 2003 i mål C-196/99 P, Aristrain mot kommissionen, REG 2003, s. I-11005, punkterna 100 och 101). De bolag som åläggs att solidariskt betala ett bötesbelopp och som, såvida inget annat anges i beslutet om åläggande av böterna, lastas i lika mån för överträdelsen ska i princip bidra med lika delar till betalningen av de böter som ålagts på grund av överträdelsen. Det bolag som, efter att eventuellt ha lastats av kommissionen, betalar hela bötesbeloppet kan följaktligen, med stöd av samma beslut från kommissionen, rikta återkrav mot dess solidariskt förpliktade medgäldenärer, var och en i förhållande till dennes andel. Om det beslut genom vilket flera bolag åläggs att solidariskt betala ett bötesbelopp inte på förhand gör det möjligt att fastställa vilket av bolagen som faktiskt ska betala bötesbeloppet till kommissionen, är det dock otvetydigt vilken andel av bötesbeloppet som hänför sig till dem och att vart och ett av dem, i förekommande fall, kan rikta återkrav mot dess solidariskt förpliktade medgäldenärer avseende de belopp som det har betalat utöver denna andel.

159 Det anges inte i det angripna beslutet att vissa bolag inom VA Tech-företaget bär ett större ansvar än andra för nämnda företags deltagande i den konkurrensbegränsande samverkan under en given period. Bolagen lastas följaktligen i lika mån för överträdelsen och därmed för lika stor andel av bötesbeloppen som de ålagts solidariskt.

160 Det framgår i förevarande fall att ovannämnda principer och konstaterandena i skäl 468 i det angripna beslutet inte beaktades vid beräkningen av de individuella bötesbeloppen för SEHV och Magrini eller vid fastställandet av bötesbeloppen för vilka Siemens Österreich, KEG, Reyrolle, SEHV och Magrini och Schneider Electric hålls solidariskt betalningsansvariga vilka framgår av skälen 505, 509 och 525 i det angripna beslutet och i det resultat som anges i artikel 2 j–l i nämnda beslut.

161 För det första höll kommissionen å ena sidan Reyrolle och å andra sidan SEHV och Magrini solidariskt betalningsansvariga för ett belopp på 17 550 000 euro av det totala bötesbeloppet på 22 050 000 som den ålade respektive bolag (skälen 509 och 552 samt artikel 2 k och l i i det angripna beslutet).

162 Dessa tre bolag ingick endast i samma företag mellan den 1 april 2002 och den 11 maj 2004, det vill säga under en period om två år och en månad. Såsom följer av skälen 507 och 509 i det angripna beslutet ålades VA Tech-företaget ett totalt bötesbelopp på 12 600 000 euro för perioden den 20 september 1998–11 maj 2004, det vill säga för en period om fyra år och fyra månader, som således är mer än dubbelt så lång som ovannämnda period. Även med hänsyn till att de böter som åläggs olika bolag inom ett företag som har deltagit i en kartell inte behöver stå i proportion till överträdelsens varaktighet (se i detta avseende punkt 181 nedan), överskrider beloppet på 17 550 000 euro för vilket dotterbolagen SEHV och Magrini ska svara solidariskt med

Reyrolle uppenbarligen det belopp som, på grundval av kommissionens egna konstateranden i det angripna beslutet, utgör en lämplig sanktion för SEHV:s och Magrinis, i egenskap av dotterbolag i VA Tech-koncernen, deltagande i kartellen mellan den 1 april 2002 och den 11 maj 2004.

163 För det andra, av det totala bötesbeloppet på 22 050 000 euro som kommissionen ålade Reyrolle, hålls Siemens Österreich och KEG solidariskt betalningsansvariga för 12 600 000 euro och SEHV och Magrini solidariskt betalningsansvariga för 17 550 000 euro (skälen 509 och 552 samt artikel 2 l i och 2 l ii i det angripna beslutet).

164 Summan av de belopp som Reyrolle ålagts att betala solidariskt med andra bolag överstiger klart dess totala bötesbelopp. Även om detta inte, såsom kommissionen understrukit i sitt svar på tribunalens skriftliga frågor, medför att Reyrolle måste betala ett belopp som överstiger 22 050 000 euro, möjliggör ett sådant fastställande av de belopp för vilka solidariskt betalningsansvar ska gälla inte för sökandena att utläsa ur det angripna beslutet vilken andel av bötesbeloppet som bolagen ska bära sinsemellan, när kommissionen väl fått betalt, vilket står i strid med kommissionens skyldighet enligt punkt 153 ovan. Det ska vidare konstateras att, tvärtemot vad kommissionen med rätta angav i skäl 468 a i det angripna beslutet, Reyrolle inte hölls ensamt ansvarigt för en del av bötesbeloppet motsvarande perioden 1988–1998, under vilken det ensamt deltog i överträdelsen.

165 För det tredje följer det av tabellen i skäl 509 och artikel 2 l i det angripna beslutet att Siemens Österreich och KEG inte hölls solidariskt ansvariga för en del av det

bötesbelopp som ålades SEHV och Magrini, tvärtemot vad kommissionen med rätta angav i slutet av skäl 468 c i det angripna beslutet för att ta hänsyn till den period om två år och en månad under vilken dessa bolag ingick i samma företag.

166 Av det ovanstående sluter sig tribunalen till att kommissionen åsidosatte principen om att straff och påföljder ska vara individuella, såsom anges i punkt 122 ovan, genom att hålla Reyrolle, SEHV och Magrini solidariskt betalningsansvariga för ett bötesbelopp som klart överstiger deras gemensamma ansvar, genom att inte hålla Siemens Österreich och KEG solidariskt ansvariga för betalningen av en del av det bötesbelopp som ålades SEHV och Magrini och genom att Reyrolle inte hölls ensamt ansvarigt för en del av de böter som bolaget ålades.

167 Följaktligen ska artikel 2 i det angripna beslutet ogiltigförklaras såvitt avser beräkningen av de böter som ålagts SEHV och Magrini samt vad gäller fastställandet av de belopp för vilka sökandena hålls solidariskt betalningsansvariga.

– Underlåtenhet att beakta de särskilda omständigheter som förelåg i fråga om Reyrolle, SEHV och Magrini vid tillämpningen på dessa av utgångsbeloppet för VA Tech-företaget

168 Reyrolle, SEHV och Magrini har gjort gällande att på grund av de särskilda omständigheter som förelåg avseende dessa, medför den omständigheten att kommissionen tillämpade det utgångsbelopp som hade fastställts för VA Tech-företaget på dem att de ålagts oproportionerligt höga böter i förhållande till deras bidrag till den konkurrensbegränsande samverkan.

169 Reyrolles argument (se punkt 109 ovan) avser att kommissionen, genom att tillämpa det utgångsbelopp för böterna som fastställts för VA Tech-företaget på detta bolag, inte beaktade dess begränsade kapacitet att skada konkurrensen på den gemensamma marknaden till följd av att dess verksamhet inom EES under GQ-avtalets varaktighet begränsades till Förenade kungariket och Irland.

170 Det ska härvid erinras om att kommissionen, när det är fråga om en världsomspännande kartell som utöver fastställandet av priser innebär en uppdelning av marknader, har rätt att grunda sig på den globala omsättningen avseende den aktuella produkten för att återspegla överträdelsens art, dess faktiska påverkan på marknaden och den geografiska marknadens omfattning, med hänsyn till skillnaderna i storlek mellan kartellens medlemmar (se, för ett liknande resonemang, förstainstansrättens dom av den 29 april 2004 i de förenade målen T-236/01, T-239/01, T-244/01–T-246/01, T-251/01 och T-252/01, Tokai Carbon m.fl. mot kommissionen, REG 2004, s. II-1181, punkterna 197 och 198, och av den 27 september 2006 i mål T-329/01, Archer Daniels Midland mot kommissionen, REG 2006, s. II-3255, punkt 87).

171 Det ska i förevarande fall först erinras om att Förenade kungariket och Irland tillsammans utgör en betydande del av den gemensamma marknaden. En skadlig inverkan på konkurrensen på dessa marknader kan således inte anses som ringa. För det andra ska det påpekas att den överträdelse som sökandena har klandrats för i det angripna beslutet just innefattar invändningen att de berörda företagen delade upp olika nationella marknader på europeisk nivå genom ett system bestående av ”hemländer”. Att Reyrolle i enlighet med ett sådant rättsstridigt avtal begränsade sin verksamhet på den gemensamma marknaden till dessa nationella marknader kan således inte anses utgöra någon förmildrande omständighet. För det tredje ska det erinras om att deltagarna i kartellen, enligt kommissionens konstateranden som inte har bestritts av sökandena, själva tog hänsyn till världsomsättningen vid fastställandet av de individuella kvoterna inom kartellen, vilka tillämpades både på europeisk nivå – med undantag för ”hemländerna” – och globalt. Kommissionen hade följaktligen också rätt

att beakta deras världsomsättning med avseende på GIS-projekt vid bedömningen av de olika inblandade företagens särskilda vikt.

172 Reyrolle kan följaktligen inte vinna framgång med sitt argument.

173 SEHV:s och Magrinis argument (se ovan punkt 115) avser att kommissionen fastställde det utgångsbelopp som tillämpades på Schneiderföretaget med beaktande av företagets andelar i VAS. Eftersom VA Technologie förde med sig olika verksamheter utan koppling till kartellen motsvarar det förhållande som därigenom erhålls mellan utgångsbeloppen för de böter som tillämpades på VA Tech-företaget och Schneiderföretaget inte förhållandet mellan omsättningen med avseende på GIS-projekt för VA Technologies och Schneider Electrics respektive dotterbolag i VAS. Detta innebär att det utgångsbelopp som fastställdes för Schneiderföretaget är för lågt i förhållande till det utgångsbelopp som fastställdes för VA Tech-företaget.

174 SEHV och Magrini har gjort gällande att de verksamheter som saknar koppling till de GIS-projekt som VA Technologie förde med sig i VAS inte motiverar att VA Tech-företaget åläggs högre böter i förhållande till dem som åläggs Schneiderföretaget. SEHV och Magrini anser att kommissionen skulle ha fördelat utgångsbeloppet utifrån omsättningen avseende GIS-projekt för de tidigare dotterbolagen i VAS eller enligt deras kvoter i kartellen, vilka de enligt tabellen i skäl 144 i det angripna beslutet uppskattat till 2,79 procent för Reyrolle och 7,28 procent för SEHV och Magrini.

175 Vad gäller det utgångsbelopp som tillämpades på Schneiderföretaget ska det påpekas att det inte fastställdes på grundval av världsomsättningen för år 2003, som för de andra företagen, antagligen därför att kommissionen ansåg att det inte längre deltog i överträdelsen under denna period. Som anges i slutet av skäl 489 i det angripna beslutet

fastställdes det utgångsbelopp som tillämpades på Schneiderföretaget till 40 procent av det utgångsbelopp som tillämpades på VA Tech-företaget, med hänsyn till att det innehade 40 procent av kapitalet i VAS, som från den 13 mars 2001 inkluderade VA Tech-koncernens och Schneiderkoncernens samtliga GIS-verksamheter. Storleken av detta innehav ger således en antydan om den relativa betydelsen av å ena sidan Reyrolles och å andra sidan SEHV:s och Magrinis respektive omsättning vid tidpunkten för VAS:s bildande.

176 SEHV:s och Magrinis argument ska underkännas av tre skäl.

177 För det första avser deras argument i huvudsak den omständigheten att kommissionen missgynnade VA Technologie, KEG och Reyrolle i förhållande till Schneider Electric, SEHV och Magrini. SEHV och Magrini har inget intresse av att framställa en sådan anmärkning. För det fall tribunalen skulle bifalla talan på detta argument och följaktligen höja utgångsbeloppet för böterna vad gäller Schneiderföretaget, skulle detta nämligen komma att medföra en höjning av den del av böterna som ska åläggas SEHV och Magrini för deras deltagande i överträdelsen under den period som de ingick i Schneiderföretaget, utan att bötesbeloppet för den delen skullekomma att minska i fråga om deras deltagande under den period då de ingick i VA Tech-företaget. SEHV och Magrini drar således fördel av det fel som kommissionen påstås ha gjort sig skyldig till och har därför inte rätt att ifrågasätta detta vid tribunalen. Detta argument kan följaktligen inte tas upp till sakprövning.

178 För det andra ska det för fullständighetens skull påpekas att det inte har förebringats någon bevisning till stöd för påståendet att VA Technologie förde med sig betydande verksamheter i VAS som saknar koppling till GIS-projekt. SEHV och Magrini har dessutom varken angett vilka verksamheter det rör sig om eller deras relativa vikt i

förhållande till GIS-verksamheterna. Argumentet ska således underkännas även av detta skäl.

179 För det tredje har de ursprungliga kvoterna inom kartellen, som anges i skäl 144 i det angripna beslutet och som SEHV och Magrini grundar sig på, ändrats efter hand. I skäl 145 i det angripna beslutet finns således en tabell i vilken, för en period som inte specificerats men som inträffade efter det att Alstom återupptog AEG:s GIS-verksamhet år 1996, Schneiderföretaget tillskrivs en kvot på 10,94 procent och Reyrolle en kvot på 10,3 procent. Mot slutet av den första fasen av sökandenas deltagande i kartellen var Reyrolles vikt följaktligen större i förhållande till SEHV och Magrini, jämfört med de siffror som de sistnämnda har lämnat, vilka således inte kan godtas, eftersom de är felaktiga.

– Höjningen med anledning av överträdelsens varaktighet

180 Siemens Österreich och KEG har för det första gjort gällande, såsom det redogörs för ovan i punkt 111, att deras bötesbelopp är dubbelt så högt som Reyrolles i förhållande till varaktigheten av de överträdelser som de hålls ansvariga för. Siemens Österreich och KEG ålades nämligen 242 307 euro för varje månad som överträdelsen varade, medan Reyrolle ålades 124 576 euro för varje månad som överträdelsen varade.

181 Tribunalen konstaterar härvid, i likhet med vad kommissionen har gjort i sin svarsinlaga i mål T-122/07, att gemenskapsrätten inte kräver att böter som åläggs olika bolag inom ett och samma företag ska stå i proportion till varaktigheten av deltagandet som vart och ett av dessa bolag klandras för. Siemens Österreich och KEG har inte heller åberopat någon sådan princip, utan har begränsat sig till att dels göra gällande en

princip enligt vilken de böter som åläggs moderbolag som hålls solidariskt ansvariga för en överträdelse som begåtts av deras dotterbolag och som grundar sig på att moderbolagen har ett avgörande inflytande över dotterbolagens kommersiella beteende inte får vara högre än de böter som åläggs dotterbolagen. De har vidare kritiserat den omständigheten att de böter som fastställdes i det angripna beslutet var högre för varje månad av överträdelsen som de hölls ansvariga för än för Reyrolle, under den period då Reyrolle stod under deras kontroll. Eftersom böter som åläggs olika bolag inom samma företag inte måste stå i proportion till varaktigheten av det deltagande som vart och ett av bolagen klandras för, kan en sådan jämförelse mellan beloppen i euro per månad av deltagandet i den överträdelse som tillämpas på två bolag vilka klandras för deltagande av skild varaktighet inte visa på någon särbehandling.

182 Det framgår följaktligen inte att kommissionens praxis att fastställa böterna på ett sätt som inte står i exakt proportion till varaktigheten går utöver dess utrymme för skönsmässig bedömning som den har enligt rättspraxis (se, för ett liknande resonemang, förstainstansrättens dom av den 6 april 1995 i mål T-150/89, Martinelli mot kommissionen, REG 1995, s. II-1165, punkt 59, av den 11 december 1996 i mål T-49/95, Van Megen Sports mot kommissionen, REG 1996, s. II-1799, punkt 53, och av den 21 oktober 1997 i mål T-229/94, Deutsche Bahn mot kommissionen, REG 1997, s. II-1689, punkt 127).

183 För det andra har Siemens Österreich och KEG i detta avseende hävdat att det förekommer en motstridighet mellan beslutsdelen och motiveringen i det angripna beslutet. Såsom kommissionen även har påpekat i sin svarsinlaga i mål T-122/07, följer det indirekt men klart av riktlinjerna att de böter som beräknas på grundval av dessa under inga förhållanden står i proportion till en överträdelses varaktighet. Den omständigheten att grundbeloppet i enlighet med slutet av punkt 1 B i riktlinjerna fastställs genom att lägga ihop utgångsbeloppet, som fastställs enbart med hänsyn till hur allvarlig överträdelsen är, och ökningen med hänsyn till överträdelsens varaktighet innebär tvärtom att bötesbeloppet för varje månad av överträdelsen är avtagande med tiden. Den relativa vikten av utgångsbeloppet, som är konstant, i denna sammanräkning avtar nämligen ju högre ökningen på grundval av varaktigheten är. Eftersom kommissionen vid upprepade tillfällen i det angripna beslutet angett att den

beräknade böterna med tillämpning av riktlinjerna, vilket dessutom utgör kommissionens praxis, kan det inte när det gäller den avtagande karaktären av bötesbeloppet per månad vara fråga om någon motstridighet eller inkonsekvens mellan beslutsdelen och motiveringen i det angripna beslutet.

184 Siemens Österreich och KEG kan följaktligen inte vinna framgång med detta argument.

– Taket på 10 procent av omsättningen

185 Såsom det redogjorts för ovan i punkt 107 har Reyrolle, SEHV och Magrini gjort gällande att taket på 10 procent av omsättningen, som föreskrivs enligt artikel 23.2 i förordning nr 1/2003, inte iakttas i det angripna beslutet.

186 Tribunalen erinrar i detta hänseende för det första om att den omständigheten att flera bolag hålls solidariskt betalningsansvariga för böterna på grund av att de utgör ett företag i den mening som avses i artikel 81 EG inte innebär, vad beträffar tillämpningen av den i artikel 23.2 i förordning nr 1/2003 föreskrivna gränsen, att ansvaret för vart och ett av bolagen ska begränsas till 10 procent av deras omsättning under det senaste verksamhetsåret. Enligt fast rättspraxis ska nämligen gränsen på 10 procent i den mening som avses i denna bestämmelse beräknas utifrån den sammanlagda omsättningen för samtliga bolag som utgör den ekonomiska enhet som agerar såsom företag i den mening som avses i artikel 81 EG, eftersom det endast är den sammanlagda omsättningen för de deltagande bolagen som kan utgöra en indikation på det ifrågavarande företagets storlek och ekonomiska inflytande (förstainstansrättens dom

i det ovan i punkt 122 nämnda målet HFB m.fl. mot kommissionen, punkterna 528 och 529, och i det ovan i punkt 150 nämnda målet Akzo Nobel m.fl. mot kommissionen, punkt 90).

187 Tvärtemot vad sökandena har gjort gällande skiljer sig således inte begreppet företag i den mening som avses i artikel 23.2 och 23.3 i förordning nr 1/2003 från begreppet företag i den mening som avses i artikel 81.1 EG. När flera bolag inom en koncern som utgör ett företag i den mening som avses i dessa bestämmelser är solidariskt ansvariga ska taket följaktligen inte heller fastställas i förhållande till det bolag som har lägst omsättning.

188 Denna slutsats ifrågasätts inte genom domen i det ovan i punkt 158 nämnda målet Aristrain mot kommissionen, som har åberopats av sökandena. I det målet konstaterade nämligen kommissionen att två bolag som tillhörde samma koncern hade medverkat i en överträdelse, men påförde endast det ena av bolagen böter med förklaringen att böterna även avsåg beteendet hos det andra bolaget. Eftersom kommissionen inte hade angett några skäl för sitt val av mottagare till det angripna beslutet och i synnerhet inte hade visat att det bolag som ålades böter hade utövat något bestämmande inflytande över det andra bolaget, ogiltigförklarade domstolen delvis det angripna beslutet på grund av bristande motivering (domen i det ovan i punkt 158 nämnda målet Aristrain mot kommissionen, punkterna 93–100). Domstolen motsatte sig således inte i nämnda mål en gemensam tillämpning på samtliga bolag som ingår i ett företag av taket på 10 procent av omsättningen för företaget i fråga. Den erinrade endast om att kommissionen måste visa att det förekommer faktiska omständigheter som motiverar att flera bolag kvalificeras som en ekonomisk enhet.

189 I förevarande fall har det, såsom det erinras om ovan i punkt 138, inte bestritts att Reyrolle, SEHV och Magrini, vid slutet av den konkurrensbegränsande samverkan, tillsammans med Siemens Österreich och KEG, respektive de bolag som var deras företrädare, utgjorde ett enda företag. Kommissionen kunde följaktligen i princip

använda detta företags totala omsättning som referens vid beräkningen av taket på 10 procent för vart och ett av de bötesbelopp som ålades bolagen i nämnda företag.

190 Reyrolle, SEHV och Magrini har dessutom åberopat förstainstansrättens rättspraxis enligt vilken varje adressat av beslutet har rätt att få taket på 10 procent av omsättningen tillämpat individuellt på sig om den ekonomiska enheten har brutits upp innan överträdelsen upphörde och före dagen för beslutet om sanktioner för överträdelsen (domen av den 15 juni 2005 i de ovan i punkt 90 nämnda förenade målen Tokai Carbon m.fl. mot kommissionen, punkt 390). De har därav dragit slutsatsen att taket på 10 procent generellt endast kan beräknas på grundval av den globala omsättningen för en ekonomisk enhet om den har sett likadan ut mellan tidpunkten för överträdelsen och dagen för antagandet av kommissionens beslut. Enligt sökandena i fråga ska taket på 10 procent följaktligen även beräknas individuellt för varje bolag när den ekonomiska enheten utvidgats efter överträdelsen.

191 Reyrolle, SEHV och Magrini kan inte vinna framgång med detta argument, eftersom den ekonomiska enheten benämnd ”VA Tech” i det angripna beslutet, som bland annat omfattar Reyrolle, SEHV och Magrini, inte utvidgades mellan kartellens upplösande och det angripna beslutet. Samtliga sökanden ingick nämligen i denna enhet när kartellen upphörde den 11 maj 2004 och var fortfarande del av denna vid tidpunkten för antagandet av det angripna beslutet den 24 januari 2007 – även om vissa hade bytt namn och, i VAS:s fall, uppgått i ett annat bolag.

192 Argumentet att taket på 10 procent av omsättningen har överskridits vad gäller Reyrolle, SEHV och Magrini ska följaktligen underkännas.

b) Den femte anmärkningen avseende att kommissionen felaktigt höll Reyrolle ansvarigt utöver dess moderbolag

Parternas argument

193 Reyrolle har hävdat att dess anställda från och med år 2002 inte längre deltog i systemet för samordning av avtal och att bolaget endast berördes av den konkurrensbegränsande samverkan som en ”del av VAS”. Dotterbolag är endast individuellt ansvariga för konkurrensbegränsande förfaranden om de själva har deltagit i dessa. Däremot kan dotterbolag inte hållas ansvariga för ett moderbolags agerande. Sökanden kunde följaktligen inte åläggas böter med anledning av den andra fasen av överträdelserna, det vill säga för perioden 2002–2004.

194 Kommissionen har tillbakavisat Reyrolles argument.

Tribunalens bedömning

195 Det ska för det första påpekas att Reyrolles anmärkning har sin grund i en överdrivet formalistisk förståelse av den överträdelse som bolaget klandrats för i det angripna beslutet. Deltagandet i kartellmöten är nämligen endast klandervärt som ett externt uttryck för att deltagarna hade för avsikt att träffa överenskommelser och att de ansåg sig bundna av de rättsstridiga avtal som slutits inom kartellen. Reyrolle har varken gjort gällande att det tog avstånd från dessa avtal eller från kartellen generellt sett, eller att det inte längre iakttog kartellens regler och konkreta avtal avseende GIS-projekt i sin verksamhetsdrift. Även om det antogs att Reyrolle efter det att VAS hade

bildats, inte längre företräddes av några egna anställda vid mötena inom kartellen, visar detta följaktligen inte att bolaget, i egenskap av juridisk person, inte hade gjort sig skyldig till omständigheter som utgör en överträdelse av artikel 81.1 EG.

196 För det andra medför inte den omständigheten att ett moderbolag hålls ansvarigt för ett dotterbolags beteende på grund av att det styrt över dotterbolagets kommersiella beteende att nämnda moderbolag ska anses som upphovsman till agerandet i dotterbolagets ställe. Ett moderbolags ansvar för sitt dotterbolags agerande befriar med andra ord inte dotterbolaget från sitt eget ansvar i egenskap av juridisk person, och dotterbolaget förblir således individuellt ansvarigt för de konkurrensbegränsande förfaranden som det deltagit i.

197 Reyrolle kan följaktligen inte vinna framgång med denna anmärkning.

c) Den sjätte anmärkningen avseende ett åsidosättande av principen *ne bis in idem*

Parternas argument

198 Siemens Österreich och KEG har hävdat att artikel 2 l ii i det angripna beslutet strider mot principen *ne bis in idem* såvitt den kan föranleda att de åläggs dubbla sanktioner för en och samma överträdelse. Det följer av skälen 487 och 505 i det angripna beslutet att kommissionen avsåg att ålägga VA Tech-företaget böter med 22 050 000 euro.

Kommissionen fördelade därefter bötesbeloppet godtyckligt mellan de olika juridiska personer som nämnda företag utgjordes av vid tidpunkten för överträdelsens upphörande. Denna fördelning kan medföra att VA Tech-koncernen och, i slutändan, Siemens Österreich och KEG, som är de enda bland bolagen i denna koncern som förfogar över tillräckliga ekonomiska medel, måste betala ytterligare böter på 4 500 000 euro för samma överträdelse för det fall Schneider Electric, som det har angett, skulle vägra att betala de böter för vilka det ålagts solidariskt betalningsansvar med SEHV och Magrini.

199 Vidare har SEHV och Magrini ålagts dubbla sanktioner för sin överträdelse under perioden 1988–2000. Deras agerande har nämligen medfört både ett tyngre ansvar för Reyrolle – för vilket utgångsbeloppet tar hänsyn till SEHV:s och Magrinis omsättning – och ett solidariskt ansvar för SEHV, Magrini och Schneider Electric.

200 Kommissionen har tillbakavisat parternas argument.

Tribunalens bedömning

201 Det ska för det första konstateras att Siemens Österreich och KEG inte har något intresse av att framställa denna anmärkning, eftersom den inte rör dem personligen. Enligt artikel 2 l i det angripna beslutet har de nämligen endast ålagts böter med 12 600 000 euro för vars betalning de ska svara solidariskt med Reyrolle. De har däremot inte hållits solidariskt betalningsansvariga för de böter som ålagts SEHV och Magrini. För det fall Schneider Electric beslutade att rikta återkrav mot SEHV och Magrini, skulle det belopp som Siemens Österreich och KEG är skyldiga att betala

inte öka. Såvitt de sistnämnda påstår sig vara de enda bolagen inom VA Tech-koncernen som förfogar över tillräckliga ekonomiska medel ska det tilläggas att det varken i det angripna beslutet eller generellt i gemenskapsrätten föreskrivs att ett moderbolag är skyldigt att betala böterna i stället för ett dotterbolag som är mottagare av ett beslut om åläggande av böter om dotterbolaget saknar likvida medel.

202 För det andra, såsom har konstaterats ovan i punkt 167, ska artikel 2 i det angripna beslutet ogiltigförklaras såvitt avser beräkningen av de böter som ålagts SEHV och Magrini samt vad gäller de bötesbelopp för vilka bolagen i VA Tech-företaget ålagts solidariskt betalningsansvar. Förevarande anmärkning som framställts av Siemens Österreich och KEG har följaktligen mist sitt föremål.

203 För det tredje är den omständigheten att SEHV:s och Magrinis omsättning kan beaktas både vid fastställandet av utgångsbeloppet för Reyrolles böter, inklusive för perioden 1988–2000 när bolaget inte ingick i samma företag som SEHV och Magrini, och vid beräkningen av de böter som de sistnämnda ska åläggas för samma period, en oundviklig följd av att nämnda bolag vid den ifrågavarande tidpunkten inte var en del av samma företag i den mening som avses i gemenskapens konkurrensregler. Detta utgör emellertid inte en dubbel sanktion för samma överträdelse vare sig när det gäller Reyrolle eller VA Tech-företaget, såvitt VA Tech-företaget och Schneiderföretaget ålagts separata sanktioner för perioden 1988–2000.

204 Siemens Österreich och KEG kan följaktligen inte vinna framgång med denna anmärkning.

d) Den sjunde anmärkningen avseende underlåtenhet att sätta ned böterna

Parternas argument

205 Siemens Österreich och KEG har gjort gällande att artikel 2 l ii i det angripna beslutet utgör ett åsidosättande av de regler om förmildrande omständigheter som följer av riktlinjerna och gemenskapsrättspraxis samt av meddelandet om samarbete. De har särskilt framhållit att kommissionen inte tog hänsyn till att de upphörde frivilligt med överträdelsen den 21 januari 2004 innan kommissionen ens ingrep, att de hade avbrutit alla kontakter som stod i strid med konkurrensreglerna med övriga kartellmedlemmar vid tidpunkten för kommissionens inspektioner, VA Tech-företagets passiva roll inom kartellen, deras aktiva samarbete under det administrativa förfarandet och att de hela tiden medgett VA Tech-företagets deltagande i kartellen mellan oktober 2002 och mars 2004.

206 Kommissionen har bestritt Siemens Österreichs och KEG:s argument.

Tribunalens bedömning

– Förmildrande omständigheter

207 Det ska erinras om att det föreskrivs i punkt 3 i riktlinjerna att böternas grundbelopp kan minskas vid ”förmildrande omständigheter” som till exempel att ett företag har haft en uteslutande passiv eller efterföljande roll och att det upphört med överträdelsen vid kommissionens första ingripanden.

208 Det ska påpekas att denna bestämmelse inte innehåller någon tvingande uppräkning av de förmildrande omständigheter som kommissionen är skyldig att beakta. Kommissionen har följaktligen behållit ett visst utrymme för att skönsmässigt göra en helhetsbedömning av storleken på en eventuell nedsättning av bötesbeloppet på grund av förmildrande omständigheter (se, för ett liknande resonemang, förstainstansrättens dom av den 8 juli 2004 i mål T-50/00, Dalmine mot kommissionen, REG 2004, s. II-2395, punkt 326).

209 I förevarande fall är det för det första, såvitt sökandena har gjort gällande att de frivilligt avbröt sitt deltagande i överträdelsen från den 21 januari 2004, tillräckligt att erinra om att, såsom följer av övervägandena i punkterna 77–81 ovan, kommissionen med rätta konstaterade att sökandena hade deltagit i kartellen fram till den 11 maj 2004.

210 Vad för det andra gäller att bolagen hade ”upphört med överträdelsen vid kommissionens första ingripanden”, som anges i punkt 3 i riktlinjerna, kan Siemens Österreich och KEG inte heller vinna framgång med sin anmärkning.

211 Kommissionen är nämligen inte skyldig att inom ramen för sin skönsmässiga bedömning bevilja en nedsättning av böterna på grund av att en uppenbar överträdelse upphört, oavsett om överträdelsen upphörde före eller efter kommissionens ingripanden (domen av den 15 juni 2005 i de ovan i punkt 90 nämnda förenade målen Tokai Carbon m.fl. mot kommissionen, punkt 292).

212 Överträdelsen i ifrågavarande mål var otvivelaktigt en uppenbar överträdelse, eftersom den avsåg en hemlig samverkan i syfte att fastställa priser och dela upp marknader. Denna typ av samverkan förbjuds uttryckligen i artikel 81.1 a och c EG och är särskilt allvarlig, såsom kommissionen med rätta konstaterade i skäl 479 i det angripna beslutet. Siemens Österreich och KEG har således fel när de klandrar kommissionen för att inte ha beviljat dem en nedsättning av böterna på den grunden att de hade upphört med överträdelsen.

213 Även om kommissionen tidigare funnit att ett frivilligt upphörande med överträdelsen är en förmildrande omständighet, får den vid tillämpningen av sina riktlinjer beakta den omständigheten att det fortfarande är relativt vanligt med allvarliga överträdelser trots att de varit otillåtna ända sedan gemenskapens konkurrenspolitik etablerades, och att det därför kan vara motiverat att överge denna generösa inställning och inte längre kompensera upphörandet av en sådan överträdelse med en nedsättning av böterna (domen i de ovan i punkt 90 nämnda förenade målen Tokai Carbon m.fl., punkt 294 och där angiven rättspraxis). Tribunalen finner under alla omständigheter ingen anledning att ändra på kommissionens bedömning, ens inom ramen för sin obegränsade behörighet.

214 Av vad som anförts följer att den omständigheten att de bolag som ingick i VA Techföretaget upphörde med överträdelsen vid kommissionens första ingripanden inte kan anses som en förmildrande omständighet.

215 Vad för det tredje gäller att bolagen ”haft en uteslutande passiv eller efterföljande roll i genomförandet av överträdelsen”, som anges i punkt 3 i riktlinjerna, kan Siemens Österreich och KEG inte heller vinna framgång med denna argumentering.

216 Siemens Österreich och KEG har för det första hävdat att de inte deltog i upprättandet av de konkurrensbegränsande avtalen. Kommissionen konstaterade härvid i det angripna beslutet att Reyrolle, Magrini och Schneider Electric, i egenskap av företrädare för SEHV:s rättsliga föregångare, hade deltagit i upprättandet av de avtal som ligger till grund för den konkurrensbegränsande samverkan och varit med och grundat kartellen. I detta sammanhang ska det anges att bilaga 1 till GQ-avtalet, som innehåller en förteckning över de medlemmar som var med och grundade kartellen och koderna för dessa, bland annat innehåller numren ”13”, ”26” och ”32”, vilka kommissionen utan att motsägas av sökandena konstaterade var de respektive koderna för Reyrolle, Schneiderkoncernen och Magrini. Eftersom Siemens Österreich och KEG inte på ett utförligt sätt har bestritt konstaterandet att deras dotterbolag deltog i upprättandet av GQ-avtalet, kan de inte vinna framgång med detta argument.

217 För det andra har Siemens Österreich och KEG gjort gällande att de andra medlemmarna i kartellen i december 2000 lurade VA Tech-företaget att tro att kartellen hade upphört och att de andra medlemmarnas diskussioner avseende GIS-projekt under den andra fasen av VA Tech-företagets deltagande ägde rum utan dess vetskap.

218 Det är i detta avseende tillräckligt att konstatera att den omständigheten att VA Tech-företaget, vars deltagande i kartellen – vilket var en särskilt allvarlig överträdelse såsom angetts ovan i punkt 211– har styrkts av kommissionen, fördes bakom ljuset av de andra kartellmedlemmarna, vilka därigenom försökte erhålla ytterligare fördelar jämfört med de fördelar som nämnda kartell förde med sig, inte kan medföra att detta

företags beteende ska anses som mindre allvarligt. Sådana omständigheter kan följaktligen inte utgöra en förmildrande omständighet, och i synnerhet visar de inte att nämnda företag hade en uteslutande passiv eller efterföljande roll i kartellen.

– Tillämpningen av meddelandet om samarbete

219 Nedsättningen av bötesbeloppet i de fall där de företag som har deltagit i överträdelsen av gemenskapens konkurrensregler samarbetar grundar sig enligt rättspraxis på bedömningen att ett sådant samarbete underlättar kommissionens uppgift att konstatera överträdelsen och, i förekommande fall, att få den att upphöra (se, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 28 juni 2005 i de förenade målen C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P och C-213/02 P, Dansk Rørindustri m.fl. mot kommissionen, REG 2005, s. I-5425, punkt 399, samt förstainstansrättens dom av den 14 maj 1998 i mål T-311/94, BPB de Eendracht mot kommissionen, REG 1998, s. II-1129, punkt 325, i mål T-338/94, Finnboard mot kommissionen, REG 1998, s. II-1617, punkt 363, och i mål T-347/94, Mayr-Melnhof mot kommissionen, REG 1998, s. II-1751, punkt 330).

220 Såsom anges i punkt 29 i meddelandet om samarbete har detta meddelande skapat berättigade förväntningar som företagen stöder sig på när de avslöjar förekomsten av en kartell för kommissionen. Med hänsyn till de berättigade förväntningar som meddelandet har kunnat ge upphov till hos företag som önskat samarbeta med kommissionen, var kommissionen skyldig att följa meddelandet när den vid fastställelsen av det bötesbelopp som skulle åläggas Siemens Österreich och KEG bedömde deras samarbete med kommissionen (se analogt, för ett liknande resonemang, förstainstansrättens dom av den 15 mars 2006 i mål T-26/02, Daiichi Pharmaceutical mot kommissionen, REG 2006, s. II-713, punkt 147 och där angiven rättspraxis).

221 Kommissionen har emellertid, inom de gränser som anges i meddelandet om samarbete, ett stort utrymme för skönsmässig bedömning när den bedömer huruvida den bevisning som har lagts fram av ett företag tillför ett betydande mervärde i den mening som avses i punkt 22 i meddelandet om samarbete och huruvida ett företag av denna anledning ska medges en nedsättning enligt meddelandet (se analogt domen i de ovan i punkt 219 nämnda förenade målen Dansk Rørindustri m.fl. mot kommissionen, punkterna 393 och 394, och förstainstansrättens dom av den 14 december 2006 i de förenade målen T-259/02–T-264/02 och T-271/02, Raiffeisen Zentralbank Österreich m.fl. mot kommissionen, REG 2006, s. II-5169, punkt 532). Denna bedömning sker inom ramen för en begränsad domstolsprövning.

222 Det ska i detta hänseende påpekas att Siemens Österreich och KEG inte har styrkt att deras bevisning har tillfört ett betydande mervärde jämfört med den som redan samlats in av kommissionen i den mening som avses i punkt 21 i meddelandet om samarbete. Det ankommer nämligen på sökandena i fråga att ange exakt vilken information som de ingett till kommissionen och på vilket sätt denna information underlättade kommissionens uppgift att fastställa sakförhållandena i fråga.

223 Siemens Österreich och KEG har i förevarande fall gjort gällande, vad avser perioden oktober 2002–mars 2004, att VA Tech-koncernen utarbetade listor över GIS-projekt och möten med detaljerad information om i vilka möten som VAS och dess dotterbolag deltog och vilka konkreta GIS-projekt som diskuterades. Att dessa uppgifter underlättade för kommissionen att bevisa att VA Tech-företaget och andra företag hade begått en överträdelse följer av att kommissionen, exempelvis i skäl 163 i det angripna beslutet, återgav stora delar av den information som lagts fram av VA Tech-koncernen.

224 Kommissionen, som inte har bestritt att den använde den information som lämnades av VA Tech-koncernen, konstaterade i skälen 539, 541 och 542 i det angripna beslutet att den på det hela taget redan kände till dessa omständigheter och att VA

Tech-koncernen således inte hade lämnat några bevis som underlättade för kommissionen att fastställa omständigheterna i fråga. Kommissionen tog även hänsyn till att VA Tech-koncernen förnekade vissa omständigheter som den ansåg vara styrkta och att den lämnade motsägelsefulla förklaringar, vilket inte underlättade kommissionens slutsatser.

225 Det framgår av skäl 163 i det angripna beslutet – det enda avsnitt i det angripna beslutet som Siemens Österreich och KEG har kunnat identifiera där kommissionen grundade sig på de uppgifter som lämnats av VA Tech-koncernen – att påståendet att kommissionen återgav ”stora delar av den information som lagts fram” av VA Tech-koncernen är överdrivet. Den enda omständighet avseende vilken kommissionen uttryckligen hänvisade till den förklaring som VA Tech-koncernen avgett enligt meddelandet om samarbete är att flera paket GIS-projekt i Europa och utanför Europa diskuterades mellan oktober 2002 och februari 2004. Även om det antogs att påståendet att kommissionen för första gången uppmärksammades på distinktionen mellan paket av europeiska GIS-projekt, benämnda ”EP”, och andra GIS-projekt, benämnda ”P”, genom nämnda sökandena, kan mervärdet av denna information inte anses vara betydande i den mening som avses i punkt 21 i meddelandet om samarbete.

226 Siemens Österreich och KEG har varken angett på vilket sätt de uppgifter som har bestritts av kommissionen stärkte kommissionens förmåga att fastställa sakförhållandena i ärendet, eller identifierat några andra uppgifter som de lämnat till kommissionen som underlättade i detta avseende.

227 Av ovanstående följer att kommissionen, med hänsyn till det utrymme för skönsmässig bedömning som den tillerkänns enligt den rättspraxis som angetts ovan i punkt 221, inte kan klandras för att olagligen ha vägrat att bevilja Siemens Österreich och KEG en nedsättning av de böter som de ålagts.

228 Siemens Österreich och KEG kan följaktligen inte vinna framgång med denna anmärkning.

B – *Den andra grunden: Åsidosättande av väsentliga formföreskrifter och, i synnerhet, sökandenas rätt att förhöra det vittne som åberopats emot dem, som följer av artikel 6.3 d i Europakonventionen och av rätten till en rättvis rättegång*

Parternas argument

229 Sökandena har i huvudsak hävdat att kommissionen åsidosatte deras rätt att, enligt processrättsliga skyddsregler som följer av artikel 6.3 d i Europakonventionen och av rätten till en rättvis rättegång, förhöra det vittne som åberopats emot dem. Kommissionen grundade sig nämligen på förklaringarna från ABB:s huvudvittne M. för att konstatera att VA Tech-företaget hade återupptagit sitt deltagande i överträdelsen genom VAS den 1 april 2002, utan att iaktta deras rätt att dessförinnan förhöra eller låta förhöra detta vittne som hade åberopats emot dem. Denna processrättsliga skyddsregel gör sig gällande i ännu högre grad, eftersom det ifrågavarande vittnet hade ett subjektivt intresse av att sökandena i förevarande fall ålades stränga sanktioner, då det konkurrerande företag som vittnet företrädde självt var befriat från att betala böterna enligt meddelandet om samarbete och han under alla omständigheter inte var skyldig enligt artikel 19 i förordning nr 1/2003 att säga sanningen.

230 Sökandena har understrukit att dessa regler är tillämpliga på förfaranden vid kommissionen på området för konkurrensbegränsande samverkan även om de inte utgör brottmålsförfaranden inför en domstol, eftersom det är erkänt att böter i den mening som avses i artikel 23 i förordning nr 1/2003 i vid mening är av straffrättslig art. En

sådan oegentlighet kan under alla omständigheter inte åtgärdas under förfarandet vid tribunalen genom att nämnda vittne hörs.

231 Kommissionen har bestritt sökandenas argument.

Tribunalens bedömning

232 Enligt fast rättspraxis utgör de grundläggande rättigheterna en integrerad del av de allmänna rättsprinciper som gemenskapsdomstolarna ska säkerställa iakttagandet av (domstolens yttrande 2/94 av den 28 mars 1996, REG 1996, s. I-1759, punkt 33, och domstolens dom av den 29 maj 1997 i mål C-299/95, Kremzow, REG 1997, s. I-2629, punkt 14). Domstolen och tribunalen utgår därvid från medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner liksom från uppgifter i de internationella dokument som rör skyddet för de mänskliga rättigheterna och som medlemsstaterna har varit med om att utarbeta eller tillträtt. I detta avseende är Europakonventionen av särskild betydelse (domstolens dom av den 15 maj 1986 i mål 222/84, Johnston, REG 1986, s. 1651, punkt 18, svensk specialutgåva, volym 8, s. 597, och domen i det ovannämnda målet Kremzow, punkt 14). Vidare föreskrivs i artikel 6.2 EU att unionen som allmänna principer för gemenskapsrätten ska respektera de grundläggande rättigheterna, såsom de garanteras i Europakonventionen och såsom de följer av medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner.

233 Det ska därför prövas om kommissionen mot bakgrund av dessa överväganden har åsidosatt rätten till försvar, som utgör en grundläggande princip i gemenskapsrätten (domstolens dom av den 9 november 1983 i mål 322/81, Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin mot kommissionen, REG 1983, s. 3461, punkt 7; svensk specialutgåva, volym 7, s. 351), genom att inte ge sökandena tillfälle att direkt förhöra vittnet M.

234 Tribunalen påpekar härvid att denna princip enligt fast rättspraxis förutsätter att de företag och företagssammanslutningar som berörs av kommissionens utredning i ett konkurrensärende ges tillfälle att under det administrativa förfarandet faktiskt framföra sina synpunkter på huruvida de omständigheter, anmärkningar och förhållanden som kommissionen påstått verkligen föreligger och är relevanta (se förstainstansrättens dom av den 27 september 2006 i mål T-314/01, Avebe mot kommissionen, REG 2006, s. II-3085, punkt 49 och där angiven rättspraxis). Det krävs däremot inte enligt nämnda princip att de berörda företagen ges möjlighet att, inom ramen för det administrativa förfarandet, själva förhöra de vittnen som hörts av kommissionen (se, för ett liknande resonemang, domen i de ovan i punkt 52 nämnda förenade målen Aalborg Portland m.fl. mot kommissionen, punkt 200).

235 Talan kan därmed inte bifallas såvitt avser den andra grunden.

II – *Yrkandena om ändring*

236 Såsom framgår av punkterna 65–72 ovan ska artikel 1 i det angripna beslutet ogiltigförklaras i den del det konstaterades att sökandena begick en överträdelse av artikel 81 EG och artikel 53 i EES-avtalet mellan den 1 april och den 30 juni 2002. Detta innebär att överträdelsens varaktighet är tre månader kortare för samtliga sökande jämfört med vad som konstaterades i det angripna beslutet.

237 Vidare ska, såsom framgår av punkterna 137–167 ovan, artikel 2 i det angripna beslutet ogiltigförklaras såvitt avser beräkningen av de böter som SEHV och Magrini ska åläggas samt vad gäller fastställandet av de belopp för vars betalning sökandena ska svara solidariskt.

238 I detta hänseende ska det erinras om att det, med hänsyn till att en felaktighet konstaterats vid prövningen av de grunder som ett företag har anfört mot lagenligheten av ett kommissionsbeslut som innebär att företaget påförs böter för överträdelse av gemenskapens konkurrensregler, finns anledning för tribunalen att med tillämpning av sin obegränsade behörighet undersöka huruvida det är nödvändigt att ändra det angripna beslutet (förstainstansrättens dom av den 27 september 2006 i mål T-59/02, Archer Daniels Midland mot kommissionen, REG 2006, s. II-3627, punkt 443).

239 Sökandena har yrkat att tribunalen ska sätta ned de böter som de ålagts till ett belopp som inte överstiger 1 980 000 euro för Siemens Österreich och KEG, 1 100 000 euro för Reyrolle och Magrini samt 2 750 000 euro för SEHV.

A – *De böter som ålagts SEHV och Magrini*

240 Tribunalen anser att det angripna beslutet ska ändras vad gäller beräkningen av de böter som ålagts SEHV och Magrini samt vad gäller fastställandet av de belopp som de ska betala solidariskt med övriga bolag tillsammans med vilka de utgjorde ett företag i den mening som avses i gemenskapens konkurrensregler under den tid som de medverkade i kartellen.

241 Både kommissionen och sökandena har i sina inlagor och/eller under förhandlingen bekräftat att det fanns flera sätt att beräkna böterna i förevarande fall. Flera överväganden gör sig gällande i detta avseende. För det första ska det ansvar som ett bolag ådrar sig på grund av att det deltagit i en överträdelse i princip ta sig uttryck i ett enda bötesbelopp som beräknas med hänsyn till samtliga perioder under vilka bolaget deltagit i överträdelsen. För det andra ska de böter som åläggs olika bolag som ingick i samma företag under överträdelsens varaktighet beräknas med avseende på nämnda företags ekonomiska styrka det sista helåret under vilket det deltog i överträdelsen, i syfte att säkerställa att böterna är tillräckligt avskräckande. För det tredje, för det

fall vissa bolag, såsom i förevarande mål, successivt har ingått i två olika företag, som dessutom tillskrivits olika utgångsbelopp för böterna, ska bolagen åläggas böter bestående av två skilda belopp för var och en av de perioder då de tillhörde de två företagen, detta för att möjliggöra att på ett lämpligt sätt fastställa de belopp som de bolag som kan hållas ansvariga för överträdelsen ska betala solidariskt.

242 SEHV och Magrini ska följaktligen åläggas böter bestående av två skilda belopp för var och en av de perioder i överträdelsen under vilka de kontrollerades av Schneider Electric respektive VA Technologie.

243 Vad avser perioden den 1 juli 2002–11 maj 2004, under vilken SEHV och Magrini kontrollerades av VA Technologie, fastställde kommissionen i det angripna beslutet böternas utgångsbelopp till 9 000 000 euro för VA Tech-företaget. Såsom följer av punkterna 122–136 och 203 ovan kan sökandenas argument inte ge upphov till tvivel om att detta belopp är riktigt.

244 Det framgår av skäl 492 i det angripna beslutet att kommissionen i enlighet med riktlinjerna höjde böternas utgångsbelopp med 10 procent per helt överträdelseår och med 5 procent för varje ytterligare period omfattande minst sex månader men understigande ett år. Böternas utgångsbelopp på 9 000 000 euro ska därför höjas med 15 procent för VA Tech-företaget med hänsyn till att överträdelsen varat ett år och tio månader mellan den 1 juli 2002 och den 11 maj 2004. Grundbeloppet för

böterna uppgår därmed till 10 350 000 euro (9 000 000 + 1 350 000) för VA Tech-företaget vilket, i avsaknad av försvårande eller förmildrande omständigheter, motsvarar bötesbeloppet.

245 Dessa böter ska betalas solidariskt av Reyrolle, Siemens Österreich och KEG samt SEHV och Magrini, som under nämnda period utgjorde ett företag i den mening som avses i gemenskapens konkurrensregler. I enlighet med övervägandena i punkterna 158 och 159 ovan ska var och en av de solidariskt förpliktade medgäldenärerna sinsemellan bidra med en femtedel av bötesbeloppet på 10 350 000 euro.

246 Vad gäller böterna för perioden den 15 april 1988–13 december 2000, under vilken SEHV och Magrini ingick i Schneiderkoncernen, fastställde kommissionen i det angripna beslutet böternas utgångsbelopp till 3 600 000 euro för Schneiderföretaget. Såsom har konstaterats i punkterna 176–179 ovan kan SEHV:s och Magrinis argument inte ge upphov till tvivel om att detta belopp är riktigt. I enlighet med riktlinjerna ska böternas utgångsbelopp höjas med 125 procent med hänsyn till att överträdelsen varade i tolv år och sju månader, vilket utmynnar i ett grundbelopp på 8 100 000 euro (3 600 000 + 4 500 000) för Schneiderföretaget vilket, i avsaknad av försvårande eller förmildrande omständigheter, motsvarar bötesbeloppet.

247 Dessa böter ska betalas solidariskt av Schneider Electric, SEHV och Magrini, som under nämnda period utgjorde ett företag i den mening som avses i gemenskapens konkurrensregler. I enlighet med principen i punkt 158 ovan ska var och en av de solidariskt förpliktade medgäldenärerna sinsemellan bidra med en tredjedel av bötesbeloppet på 8 100 000 euro.

248 Det ska härvid för det första preciseras att det totala bötesbelopp som ska åläggas Schneider Electric inte skiljer sig från det bötesbelopp som fastställdes i det angripna beslutet. Vidare är fördelningen av de belopp som ska betalas solidariskt med anledning av dessa böter till Schneider Electrics fördel i förhållande till fördelningen i det angripna beslutet. Under sådana förhållanden utgör inte den omständigheten att Schneider Electric inte getts tillfälle att yttra sig hinder för att det angripna beslutet ändras i enlighet med vad som angetts i ovanstående punkt.

249 Tribunalen anser för det andra inte att det är lägligt att följa kommissionens resonemang för att motivera valet i det angripna beslutet att endast lasta SEHV och Magrini för den del av Schneiderföretagets böter som motsvarar höjningen på grund av överträdelsens varaktighet.

250 Förpliktandet av Schneider Electric att betala ett belopp som inte tillskrivs SEHV och Magrini förutsätter nämligen att kommissionen framställer en ytterligare invändning mot detta, som antingen går utöver deltagandet av dess (tidigare) dotterbolag SEHV och Magrini eller avser en längre period.

251 Någon sådan ytterligare invändning har inte gjorts i det angripna beslutet. Kommissionen har visserligen i punkt 29 i dupliken i mål T-124/07 bekräftat att det ”i princip är motiverat att ålägga Schneider [Electric] individuella böter för dess enskilda beteende”. Kommissionen har emellertid inte i det angripna beslutet eller i sina inlagor vid tribunalen angett vad Schneider Electrics enskilda beteende består i och på vilket sätt detta skiljer sig från det beteende för vilket det hållits ansvarigt vad gäller deltagandet av dess (tidigare) dotterbolag i kartellen. Kommissionen har dessutom själv, i sitt svar på tribunalens skriftliga frågor, angett att angivelsen av ett ”enskilt beteende” inte ska

förstås så, att Schneider Electric klandras för beteenden som går utöver de omständigheter som lagts SEHV och Magrini till last. Kommissionen angav slutligen i skäl 423 i det angripna beslutet, utan förbehåll, att den avsåg att hålla Schneider Electric, SEHV och Magrini solidariskt ansvariga för perioden den 15 april 1988–13 december 2000.

252 Härav följer att å ena sidan Schneider Electric i egenskap av moderbolag och å andra sidan SEHV och Magrini i egenskap av dotterbolag, vilka tillsammans utgjorde Schneiderföretaget, i princip ska hållas ansvariga för samma belopp, med förbehåll endast för att det föreligger försvårande eller förmildrande omständigheter i fråga om bara ett av bolagen och inte de andra. Det är utrett att sådana omständigheter inte föreligger i förevarande fall, vare sig i fråga om Schneider Electric eller i fråga om SEHV och Magrini.

253 Kommissionen angav även i sitt svar på tribunalens skriftliga frågor att den hade begränsat det solidariska ansvaret för Schneider Electric och dess tidigare dotterbolag till den del av bötesbeloppet som motsvarade höjningen med anledning av överträdelsens varaktighet, detta i syfte att undvika att SEHV och Magrini skulle bli skyldiga att betala två utgångsbelopp till följd av att deras omsättning beaktades vid beräkningen av böternas utgångsbelopp både för VA Tech-företaget och för Schneiderföretaget. De böter som ålagts SEHV och Magrini, det vill säga 22 050 000 euro, inkluderar nämligen redan ett utgångsbelopp på 9 000 000 euro, som bland annat grundar sig på deras omsättning. Det skulle följaktligen vara orättvist att därutöver hålla dem solidariskt betalningsansvariga för utgångsbeloppet för Schneiderföretagets böter, det vill säga 3 600 000 euro, som baserar sig på samma omsättning.

254 Eftersom artikel 2 i det angripna beslutet ska ogiltigförklaras såvitt avser beräkningen av de böter som ålagts SEHV och Magrini, anser tribunalen att det saknas anledning att pröva huruvida kommissionens resonemang är välgrundat. Detta resonemang

avser nämligen de böter som ålagts i det angripna beslutet, vilket utmärks av ett tillvägagångssätt enligt vilket SEHV:s och Magrinis böter skulle beräknas på grundval av ett enda utgångsbelopp för hela den tid som de medverkat i kartellen, utan att ta hänsyn till att de två bolagen successivt varit del av två olika företag. Tribunalens ändring av böterna för SEHV och Magrini grundar sig på en separat beräkning för var och en av de perioder under vilka bolagen tillhörde Schneiderföretaget respektive VA Tech-företaget. På så sätt påförs inte utgångsbeloppet för böterna två gånger för samma period.

255 Vidare utgör utgångsbeloppet för böterna endast en beräkningsfaktor i den algoritm som tillämpas för att fastställa grundbeloppet för de böter som ska tillämpas i fråga om ett företag, och utgör inte i sig en fristående del av böterna. Grundbeloppet för böterna ska tvärtom anses som ett odelbart belopp med hänsyn till det kollektiva ansvar som faller på de olika bolag som ingår i det berörda företaget. Utgångsbeloppet för dessa böter kan således inte, med hänsyn till det solidariska ansvaret, behandlas annorlunda än en höjning med anledning av överträdelsens varaktighet – till skillnad från de multiplikatorer som tillämpas med anledning av försvårande eller förmildrande omständigheter och som endast påverkar böterna för bolag för vilka sådana omständigheter föreligger eller kan tillskrivas dem (se ovan punkt 251).

256 SEHV, Magrini och Schneider Electric ska följaktligen hållas solidariskt betalningsansvariga för böterna på 8 100 000 euro, som de ålagts med anledning av deltagandet i kartellen under perioden före den 13 mars 2001 då de ingick i samma företag.

257 SEHV och Magrini ska därmed åläggas böter med totalt 18 450 000 euro.

B – *De böter som ålagts Reyrolle, Siemens Österreich och KEG*

258 Tribunalen anser att det angripna beslutet ska ändras vad gäller beräkningen av de böter som ålagts Siemens Österreich, KEG och Reyrolle samt vad gäller fastställandet av de belopp som de ska betala solidariskt med övriga bolag tillsammans med vilka de utgjorde ett företag i den mening som avses i gemenskapens konkurrensregler under den tid som de medverkade i kartellen.

259 Som framgår av skälen 506 och 507 i det angripna beslutet höll kommissionen å ena sidan Reyrolle ansvarigt för en överträdelse som pågått i fjorton år och nio månader och å andra sidan Siemens Österreich och KEG ansvariga för en överträdelse som pågått i fyra år och fyra månader.

260 Såsom framgår av punkt 72 ovan ska artikel 1 i det angripna beslutet ogiltigförklaras i den del kommissionen konstaterade att sökandena hade begått en överträdelse mellan den 1 april och den 30 juni 2002. Detta innebär att varaktigheten av överträdelsen ska förkortas med tre månader, vilket innebär att överträdelsen varade fjorton år och sex månader för Reyrolle och fyra år och en månad för Siemens Österreich och KEG.

261 I riktlinjerna föreskrivs att böterna kan höjas med 10 procent per helt överträdelseår och med 5 procent för varje ytterligare period omfattande minst sex månader men understigande ett år. Följaktligen föranleder inte den för Reyrolle, Siemens Österreich och KEG tre månader kortare överträdelsen att höjningen av böterna med anledning av varaktigheten ska sänkas. Höjningen förblir således 145 procent för Reyrolle och 40 procent för Siemens Österreich och KEG. Grundbeloppet för deras böter – vilket i avsaknad av försvårande och förmildrande omständigheter

motsvarar deras bötesbelopp – förblir följaktligen oförändrat 22 050 000 euro respektive 12 600 000 euro.

262 I enlighet med kommissionens konstateranden i skäl 468 i det angripna beslutet och med hänsyn både till den med tre månader förkortade varaktigheten av överträdelsen för samtliga sökande och till beräkningen av bötesbeloppet för SEHV och Magrini i punkt 243 ovan ska ett första belopp på 10 350 000 euro av bötesbeloppet på 22 050 000 euro som ålagts Reyrolle betalas solidariskt av Siemens Österreich, KEG, SEHV och Magrini. Såsom angetts i punkt 244 ovan ska var och en av de solidariskt förpliktade medgäldenärerna sinsemellan bidra med en femtedel av bötesbeloppet på 10 350 000 euro.

263 Vidare ska ett andra belopp på 2 250 000 euro av bötesbeloppet på 2 205 0000 euro som ålagts Reyrolle betalas solidariskt av Siemens Österreich och KEG. I enlighet med övervägandena i punkterna 158 och 159 ovan ska var och en av de solidariskt förpliktade medgäldenärerna sinsemellan bidra med en tredjedel av detta belopp.

264 Slutligen ska Reyrolle självt svara för ett belopp på 9 450 000 euro av de böter på 22 050 000 euro som bolaget ålagts.

265 I övrigt kan yrkandena om ändring av det angripna beslutet inte bifallas.

Rättegångskostnader

266 Enligt artikel 87.3 i rättegångsreglerna kan tribunalen, om parterna ömsom tappar målet på en eller flera punkter, besluta att kostnaderna ska delas eller att vardera parten ska bära sin kostnad.

267 I mål T-122/07, i vilket talan delvis bifalls, anser tribunalen att det med hänsyn till omständigheterna i förevarande fall är skäligt att bestämma att kommissionen ska bära en tiondel av sina rättegångskostnader och ersätta en tiondel av de rättegångskostnader som Siemens Österreich och KEG har förorsakats. Siemens Österreich och KEG ska bära nio tiondelar av sina rättegångskostnader och ersätta nio tiondelar av kommissionens rättegångskostnader.

268 I mål T-123/07, i vilket talan delvis bifalls, anser tribunalen att det med hänsyn till omständigheterna i förevarande fall är skäligt att bestämma att kommissionen ska bära en tiondel av sina rättegångskostnader och ersätta en tiondel av de rättegångskostnader som Reyrolle förorsakats. Reyrolle ska bära nio tiondelar av sina rättegångskostnader och ersätta nio tiondelar av kommissionens rättegångskostnader.

269 I mål T-124/07, i vilket talan delvis bifalls, anser tribunalen att det med hänsyn till omständigheterna i förevarande fall är skäligt att bestämma att kommissionen ska bära en femtedel av sina rättegångskostnader och ersätta en femtedel av de rättegångskostnader som SEHV och Magrini har förorsakats. SEHV och Magrini ska bära fyra femtedelar av sina rättegångskostnader och ersätta fyra femtedelar av kommissionens rättegångskostnader.

Mot denna bakgrund beslutar

TRIBUNALEN (andra avdelningen)

följande:

1) Artikel 1 m, p, q, r och t i kommissionens beslut K(2006) 6762 slutlig av den 24 januari 2007 om ett förfarande enligt artikel 81 EG och artikel 53 i EES-avtalet (ärende COMP/F/38.899 – Gasisolerade ställverk) ogiltigförklaras i den del kommissionen konstaterar att Siemens AG Österreich, VA Tech Transmission & Distribution GmbH & Co. KEG, Siemens Transmission & Distribution Ltd, Siemens Transmission & Distribution SA och Nuova Magrini Galileo SpA har begått en överträdelse mellan den 1 april och den 30 juni 2002.

2) Artikel 2 j–l i beslut K(2006) 6762 slutlig ogiltigförklaras.

3) För de överträdelser som har konstaterats i artikel 1 m, p, q, r och t i beslut K(2006) 6762 slutlig ska böter åläggas enligt följande:

— **Siemens Transmission & Distribution SA och Nuova Magrini Galileo, solidariskt med Schneider Electric SA: 8 100 000 euro,**

— **Siemens Transmission & Distribution Ltd, solidariskt med Siemens AG Österreich, VA Tech Transmission & Distribution GmbH & Co. KEG, Siemens Transmission & Distribution SA och Nuova Magrini Galileo: 10 350 000 euro,**

— **Siemens Transmission & Distribution Ltd, solidariskt med Siemens AG Österreich och VA Tech Transmission & Distribution GmbH & Co. KEG: 2 250 000 euro,**

— **Siemens Transmission & Distribution Ltd: 9 450 000 euro.**

4) **Talan ogillas i övrigt.**

5) **I mål T-122/07 ska Europeiska kommissionen bära en tiondel av sina rättegångskostnader och ersätta en tiondel av de rättegångskostnader som Siemens AG Österreich och VA Tech Transmission & Distribution GmbH & Co. KEG har förorsakats. Siemens AG Österreich och VA Tech Transmission & Distribution GmbH & Co. KEG ska bära nio tiondelar av sina rättegångskostnader och ersätta nio tiondelar av kommissionens rättegångskostnader.**

6) **I mål T-123/07 ska kommissionen bära en tiondel av sina rättegångskostnader och ersätta en tiondel av de rättegångskostnader som Siemens Transmission & Distribution Ltd har förorsakats. Siemens Transmission & Distribution Ltd ska bära nio tiondelar av sina rättegångskostnader och ersätta nio tiondelar av kommissionens rättegångskostnader.**

7) I mål T-124/07 ska kommissionen bära en femtedel av sina rättegångskostnader och ersätta en femtedel av de rättegångskostnader som Siemens Transmission & Distribution SA och Nuova Magrini Galileo har förorsakats. Siemens Transmission & Distribution SA och Nuova Magrini Galileo ska bära fyra femtedelar av sina rättegångskostnader och ersätta fyra femtedelar av kommissionens rättegångskostnader.

Pelikánová Jürimäe Soldevila Fragoso

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 3 mars 2011.

Underskrifter

Innehållsförteckning

Bakgrund till tvisten ..... II - 809

I – Sökandena och VA Tech-koncernen ..... II - 809

II – GIS och det administrativa förfarandet ..... II - 810

III – Det angripna beslutet ..... II - 812

Förfarandet och parternas yrkanden ..... II - 815

Rättslig bedömning ..... II - 818

I – Yrkandena om ogiltigförklaring ..... II - 818

A – Den första grunden: Åsidosättande av artikel 81 EG, artikel 53.1 i EES-avtalet och vissa bestämmelser i förordning nr 1/2003 ..... II - 818

1. Delgrunden avseende bristande bevis för den påstådda överträdelsen .... II - 819

a) Parternas argument ..... II - 819

b) Tribunalens bedömning ..... II - 820

2. Delgrunden avseende en oriktig bedömning beträffande den påstådda överträdelsens varaktighet ..... II - 822

a) Datumet då sökandena upphörde att delta i överträdelsen ..... II - 823

Parternas argument ..... II - 823

Tribunalens bedömning ..... II - 824

b) Datumet då VA Tech-företaget återupptog sitt deltagande i överträdelsen ..... II - 828

Parternas argument ..... II - 828

Tribunalens bedömning ..... II - 829

c) Datumet för överträdelsens upphörande ..... II - 832

Parternas argument ..... II - 832

Tribunalens bedömning ..... II - 832

3. Delgrunden avseende att preskription inträtt i fråga om den påstådda överträdelsen vad gäller perioden före den 16 juli 1998 ..... II - 835

a) Parternas argument ..... II - 835

b) Tribunalens bedömning ..... II - 836

4. Delgrunden avseende åläggande av orimligt höga böter ..... II - 840

a) De fyra första anmärkningarna som i huvudsak avser kommissionens felaktiga tillämpning av begreppet företag i den mening som avses i gemenskapens konkurrensrätt ..... II - 841

Parternas argument ..... II - 841

Tribunalens bedömning ..... II - 847

– Principen att straff och påföljder ska vara individuella ..... II - 847

– De olika bolag som kan tillskrivas ansvar för beteendet av de företag som deltagit i kartellen och tillämpningen av bestämmelserna om solidariskt ansvar för betalning av böter II - 853

– Underlåtenhet att beakta de särskilda omständigheter som förelåg i fråga om Reyrolle, SEHV och Magrini vid tillämpningen på dessa av utgångsbeloppet för VA Techföretaget ..... II - 864

– Höjningen med anledning av överträdelsens varaktighet ... II - 868

– Taket på 10 procent av omsättningen ..... II - 870

b) Den femte anmärkningen avseende att kommissionen felaktigt höll Reyrolle ansvarigt utöver dess moderbolag ..... II - 873

Parternas argument ..... II - 873

Tribunalens bedömning ..... II - 873

c) Den sjätte anmärkningen avseende ett åsidosättande av principen ne bis in idem ..... II - 874

Parternas argument ..... II - 874

Tribunalens bedömning ..... II - 875

d) Den sjunde anmärkningen avseende underlåtenhet att sätta ned böterna ..... II - 877

Parternas argument ..... II - 877

Tribunalens bedömning ..... II - 878

– Förmildrande omständigheter ..... II - 878

– Tillämpningen av meddelandet om samarbete ..... II - 881

B – Den andra grunden: Åsidosättande av väsentliga formföreskrifter och, i synnerhet, sökandenas rätt att förhöra det vittne som åberopats emot dem, som följer av artikel 6.3 d i Europakonventionen och av rätten till en rättvis rättegång ..... II - 884

Parternas argument ..... II - 884

Tribunalens bedömning ..... II - 885

II – Yrkandena om ändring ..... II - 886

A – De böter som ålagts SEHV och Magrini ..... II - 887

B – De böter som ålagts Reyrolle, Siemens Österreich och KEG ..... II - 893

Rättegångskostnader ..... II - 895